Magyar Református Nevelés

református pedagógiai szaklap

VIII. évf.
3. szám
2007. július

A TARTALOMBÓL:

A cserkészet nevelő hatása

Közösségteremtés és az értékátadás lehetőségei a cserkészetben

A környezeti nevelés praktikái és fortélyai III. rész

Ismeretnyújtás, gyakorlás, motiváció a fogalmazástanításban

A Magyarországi Református Egyház 2007. évi II. törvénye a református hittanoktatásról

A Collegium Gabrielense régizene- és táncegyüttes története és működése

A magyar református nevelés 477. tanévében

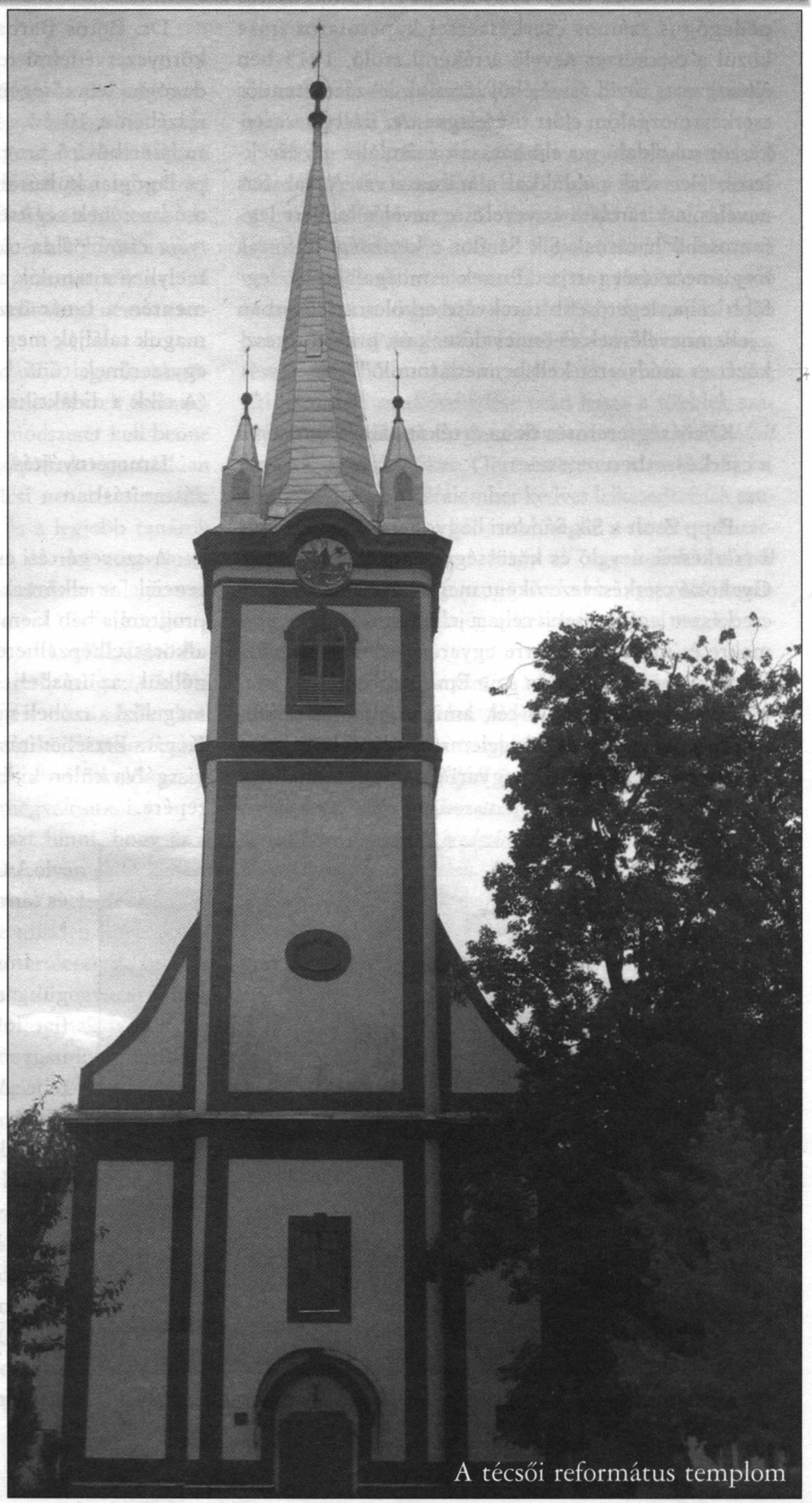

A técsői református templom

Több olvasónk kérte, hogy lapunkban tömör leírásban foglaljuk össze az egyes cikkeket.

A cserkészet nevelő értéke

Sík Sándor az 1889-1963 között élt katolikus író-pedagógus számos cserkészettel kapcsolatos írása közül a cserkészet nevelő értékéről szóló, 1915-ben elhangzott, rövid esszéjéből idézünk a százesztendős cserkészmozgalom előtt tisztelegve. Az írásban a cserkészet sokoldalú nevelő hatásait számlálja elő érzékletes, életszerű példákkal alátámasztva. A hazafias nevelés, a kitartásra és vezetésre nevelés mellett legfontosabb hatásnak Sík Sándor a közösségi létforma megismertetését tartja. „Ennek a mozgalomnak legfőbb célja, legerősebb törekvése erkölcsi: elsősorban a jellemnevelésnek és önnevelésnek új, praktikus eszközét és módszerét kell benne látnunk."

Közösségteremtés és az értékátadás lehetőségei a cserkészetben

Papp Zsolt a Sík Sándori hagyományokat követve a cserkészet nevelő és közösségteremtő hatásairól ír. Gyakorló cserkészvezetőként megtapasztalta, hogy „a cserkészet legfontosabb célja a jellemnevelés. Ez gyermekre és idősebb emberre egyaránt vonatkozik. Ezt fejezi ki a jelmondat is: >>Emberebb ember, magyarabb magyar.<< A cél, amit e jelmondat kifejez, tevékenységre és küzdelemre szólít fel: Tegyem jobb emberré és jobb magyarrá önmagamat, mint amilyen tegnap voltam!"

A környezeti nevelés praktikái és fortélyai III. rész

Dr. Botos Barbara, a tatabányai önkormányzat környezetvédelmi referense a természeti nevelés pedagógiai lehetőségéről szóló cikksorozatának befejező részében a 10 éven felüli tanulók természetismereti tudását bővítő programról ír. A német és a holland pedagógiai kultúrában közkedvelt tanításművészet módszerének segítségével megalkotott *Faraday gyertyája* című példa több tanórát igénybevevő modul, melyben a tanulók a heurisztikus megközelítési mód mentén a tanár ösztönző kérdéseinek segítségével maguk találják meg a feleletet arra az első pillantásra egyszerűnek tűnő kérdésre: mi is ég a gyertyában? (A cikk a didaktika iránt érdeklődőknek is ajánlott.)

Ismeretnyújtás, gyakorlás, motiváció a fogalmazástanításban

A szövegértési és a szövegalkotási (kulcs)kompetenciák az elkövetkező évek kompetenciafejlesztési programjaiban kiemelt helyet foglalnak el. A szövegalkotás elképzelhetetlen szövegértési alapismeretek nélkül, az írásbeli szövegalkotást minden esetben megelőzi a szóbeli szövegalkotás. Dr. Gasparicsné dr. Kovács Erzsébet írásában a fogalmazástanítás egészét vizsgálva külön kitér a gyakorlás és a motiváció szerepére.

A técsői parókia Makovecz Imre tervei szerint készült

A Collegium Gabrielense régizene- és táncegyüttes története és működése

Immáron 15 esztendeje van lehetőségük a reneszánsz kultúra iránt érdeklődő fiataloknak, hogy bekapcsolódjanak a nagyenyedi régizene- és táncegyüttes életébe. Az utóbbi években egyre sokasodó kárpát-medencei meghívás jelzi a program sikerét. Dr. Demény Piroska a diákokkal foglalkozó pedagógusok hitvallását így fogalmazta meg: „hisszük, hogy azok a fiatalok, akik együttesünknek tagjai voltak vagy lesznek, mélyen érző, zene és kultúra iránt fogékony emberekké válnak. Őket sokasodni látván bízunk abban, hogy a kultúra rehabilitációja is megtörténik egyszer.

A cserkészet nevelő értéke

(részlet)

Sík Sándor

A cserkészetet mindenekelőtt nem szabad összetéveszteni semmi más, egyben-másban talán rokon mozgalommal. A cserkészetnek semmi köze sincsen német Wandervogelek-kel, Jugendwehrrel vagy magyar turistákkal és sportkörökkel. Nincsen közössége – a lényegében azonos célon és a kölcsönös megbecsülésen kívül – a nekünk kissé gyarmatpolitikai ízű angol és a kissé túlságosan katonai színezetű német cserkészettel sem.

Ennek a mozgalomnak legfőbb célja, legerősebb törekvése erkölcsi: elsősorban a jellemnevelésnek és önnevelésnek új, praktikus eszközét és módszerét kell benne látnunk. Bizonyos, hogy a mai középiskola egyoldalúan intellektuális színezetű. Az erkölcsi nevelés a tanítás mellett még a legjobb iskolában és a legjobb tanárok működése során is háttérbe szorul, és ami megvalósul belőle, az az erkölcsi nevelésnek korántsem a legfontosabb része, a külső fegyelemre irányul. Ilyen körülmények közt minden pedagógusnak tárt karokkal kell fogadnia az olyan komoly törekvést, amely az igazi erkölcsi nevelés munkájában akar segítségére lenni. Azért kell nyitottan elfogadnunk azt a magas erkölcsi eszményből táplálkozó, de minden ízében gyakorlati nevelői programot, amelyet a cserkészet akar megvalósítani.

Természetesen naivitás volna azt hinni, hogy ez a program újat hoz. Aligha van benne olyan elem, amely régen meg ne volna már. Amint erkölcsi elveit az Evangéliumból vette, úgy szedte össze minden kövecskéjét a gyakorlati élet legkülönbözőbb területeiről. Inkább csak a sokféle elemnek az a sajátságos vegyítési módja új benne, ami az első tekintetre bizarrnak látszik, de közelebbről inkább csak érdekes és a serdülő fiúk pszichológiájának mesteri ismeretére épül. A cserkészetnek éppen az a legfőbb értéke, hogy lényegében erkölcsi ideálját szerencsésen tudja összhangba hozni a nemes értelemben vett testnevelés és a gyakorlati élet követelményeivel meg a fiúk romantikus hajlamaival. Éppen ezeken a területeken szoktak a fiúk leginkább kisiklani az iskola erkölcsi hatása alól, gyakori panaszok szerint éppen ezek állandó kísértések a külsőségessé válásra, a kötelességmulasztásra, az eldurvulásra, sőt rosszabbakra is. A cserkészet – mint megpróbálom majd megmutatni – ezeket is erős kézzel, de nagy pedagógiai belátással alá tudja rendelni az erkölcsi célnak, és át meg áthatja jellemnevelési motívumokkal.

Hogy fest már most mindez a gyakorlatban? [...] Mindenekelőtt tagadhatatlan, hogy a fiúk a cserkészeszményt eléggé megértik és a lelkükhöz szólónak találják. Természetesen a 13-14 évesek (fiatalabbakat nem veszünk föl) eleinte kevesebbet, a gyerekeknek való mozzanatokat ragadják meg belőle, de lassan-lassan hozzánőnek a magasabb követelményekhez is. Nagy részük szívéből szól az a tavaly érettségizett cserkész, aki háromévi cserkészkedése után leírta a többiek számára tapasztalatait és gondolatait. Itt írja *Cserkészideál* címen a következőket. (Természetesen nem kell figyelembe vennünk a fiatalember kedves lelkesedésének szuperlatívuszait, meleg bőbeszédűségét, a szeretet akaratlan retorikáját – és azt, hogy az „így kell lenni"-ből hamarosan átlendül a szuggesztívebb „így van" fogalmazásba –, de talán még érdekesebb így, a maga érintetlenségében.)

„A cserkész tudjon főzni és elsősegítséget nyújtani, tudja fönntartani magát bárhol, tudjon tájékozódni mindenben és mindenütt. Legyen benne nagyfokú gyöngédség, bensőség, mely mindenkivel szemben, fölfelé és lefelé egyaránt érvényesül; de legyen benne nagy határozottság és erély, önállóság és lélekjelenlét, hogy gyorsan és eredményesen tudjon cselekedni és segíteni mindenféle helyzetben. Fejlessze magát izomemberré, de amellett még inkább törekedjék arra, hogy lelkében, jellemében legyen harmónia. Sohase szoruljon másra, de ő mindig legyen kész segíteni máson: mindenkin, nemcsak azon, akit szeret vagy ismer, hanem ellenfelein is, ismeretleneken is, szegényeken is. Legyen e téren úttörő, ne azt nézze, hogy miként cselekedtek mások, hanem figyelje meg, mit mond a szíve! Mérlegelje képességeit, de csak egy pillanatig, mert a cselekvés alkalmas pillanata csöppen, s csak a fájó melankólia marad hátra. Nem tűri, hogy valaki kiszolgálja, de állandóan kész másokat, fiatalabbakat is kiszolgálni. Sohasem kérdezi, mit kaphatok, hanem mindig azt, mit adhatok? Mindenkit szeret, de jókedvű akkor is, ha senki sem szereti. Nem sért senkit, de nem is sértődik. Kerüli a nagyképűséget, egyszerű, kedves és természetes. Fő elve a harmónia jelszava: mindig előre csak és fölfelé. Az otthon mindenese: ami elromlott, mindazt kijavítja. Nemcsak a zárt ajtó megnyitását érti, hanem be tud hatolni a szívekbe is, megnyeri azokat szeretettel és szolgáló

lélekkel. Minden érdekli, semmi sem lepi meg; mindenre elkészült és mindenütt tud okosan cselekedni. Fölényesen áll az idő fölött s ura önmagának. Nincs semmi igénye, de hálás szívű minden jóért, jóakaratért. Tisztában van azzal, hogy nem a világ középpontja. Elismer minden igaz nagyságot, de a haza száz sebe jobban érdekli, mint művészet, élvezet. Szerény, de nem félrehúzódó; megfontolt, de gyors. Első a kötelességben. Minden munkába tűzzel fog, jókedve, ereje nem lankad. Akár dolgozik, akár szórakozik, sohasem felejti, hogy egy az igazán fontos: a lélek üdvössége. Mindent e kérdéssel kezd: kedves-e Isten előtt? Használhatok-e vele magamnak, felebarátomnak? Mindig örvendező a lelke, hisz tudja, hogy Isten szeme pihen rajta, s tudja, hogy minden perccel közelebb jutott végső céljához. A világban él, de nem a világért."

Nem kell mondanom, hogy a cserkészcsapat egyes tagjai még nem ennek az ideálnak megtestesülései. Ez ideál: vagyis cél, amelyre törekszünk, nem tény, amit megvalósítottunk. És hogy a megértés – ha lassanként is –, a törekvés – ha zökkenőkkel, lanyhulásokkal új meg új nekirugaszkodásokkal is – a fiúk nagy részét jellemzi, azt nyugodt lélekkel állíthatom.

Már maga a légkör, melybe a cserkészcsapatban belekerül, nem kevés nevelő mozzanatot tartalmaz. Nem szólok arról, hogy állandó bizalmas érintkezést teremt tanár és diák között: sajátságos, a tapasztalat szerint szerencsés viszonyt, amelyben van valami a tanár, a lelkiatya, a testvér és a bajtárs szerepéből. A mai felfogás mellett, amely a rosszviseletű és gyenge előmenetelű fiúk számára lehetetlenné teszi az effélékben való részvételt, tény az, hogy a cserkészcsapat bizonyos elit-társaságot alkot; tanulás dolgában is – jellemző erre, hogy a csapat tagjainak körülbelül fele jeles tanuló –, de (ami még fontosabb) jellem és komolyság dolgában is. Érthető, hogy a fiúk maguk is észreveszik a Csapatnak ezt a válogatott jellegét, és hogy hogyan hat rájuk, arra csak két kis adatot említek. Egy tizenöt éves fiú kérte a csapatba való felvételét. Tudtam róla, hogy régebben állandóan gúnyolta a cserkészetet. Mikor megkérdeztem, mi bírta erre a váratlan lépésre, egyik cserkésztársát nevezte meg: neki tetszik annak a viselkedése, és ő is szeretne olyan lenni. – Egy másik fiú, egy hatodikos, kitöltötte próbaidejét és letette a fogadalmat. Ilyenkor kellő megokolással maguk kérhetik valamelyik régi őrsbe való felvételüket. Ez a fiú egy nyolcadikos őrsvezetőt választott, mert az neki nagyon imponál: nagyon komoly fiú, és reméli, hogy mellette ő is megkomolyodik.

Ez a két apró adat is rámutat a cserkészet egy fontos hatására: a fiúkban, még a gyengébbekben is, fölébreszti az érzéket a komoly dolgok, a jellem kérdései, a magasabb lelki igények iránt. [...]

Csodákat persze a cserkészet sem tesz, és rövidlátás volna az eredményeket minden egyes esetben a cserkészetnek tulajdonítani. Nem egy szerencsés lelkületű fiú bizonyára magától is eljutott volna idáig, más esetekben egyéb jó behatások is közreműködtek (tanárok, család, és ki tudja még, mi más), de a tapasztalat azt mutatja, hogy a cserkészet még az ilyen esetekben is nem csekély többletet tud nyújtani: ha másban nem, hát legalább megtanítja az ilyen jólelkű fiút, hogyan szentelheti magát a lélek legfőbb érdekeinek szolgálatára, miképp lelkesítheti át a gyakorlati és köznapi élet legközönségesebb mozzanatait is: a játékot, a sportot, az utcát, a villamost, a bevásárlást, az ebédet... Sok esetben mégis arra a következtetésre juthatunk, hogy a változás egyenesen a cserkészet műve.

Túrázni szárazon és vízen, erdőkben és hegyek között

Egy másik, nem csekély jelentőségű mozzanata a cserkészet nevelő erejének az a munka, amelyet a fiúk szociális érzékének fejlesztésében fejt ki. Hogy mit jelent ez, éppen

ma és éppen nálunk, ahol a társadalom minden rétegében olyan sok még az antiszociális kíméletlenség és a pogány önzés, azt nevelők előtt fölösleges fejtegetni. Igen szerencsés hatása van e tekintetben annak, hogy a cserkészet nagy teret juttat a legkülönbözőbb kézimunkáknak és mesterségeknek. Aki ki akarja állni a cserkészpróbákat, annak egy egész sereg szerszám kezelését meg kell tanulnia, nemcsak tűzhelyet ásni, tüzet rakni, főzni, mosogatni, fát vágni, hanem bizonyos mesterségek elemeivel is meg kell ismerkednie. Elég talán a lakatos-, szabó-, asztalos-, könyvkötő-, szakács-, földmunkás-, villamossági-, kézimunka- és kertimunkapróbákra utalni. Természetesen legnagyobb – és aki nem ismeri, az előtt eléggé nem is értékelhető – jelentősége van is a cserkészet koronájának, a nyári nagy táborozásnak, de kisebb keretek közt minden kirándulásnak is. A cserkésztábor, ahol a fiúk maguk építik lakásukat, maguk ásnak, faragnak, szögeznek, gyalulnak, készítenek minden apróságot, amire szükségük van, heteken át maguk végeznek minden munkát: takarítást, tatarozást, javítást, bevásárlást, főzést, mosogatást, a legalacsonyabbrendű munkát is – és végzi mindenki, szegény és gazdag, előkelő és ágrólszakadt egyformán és egyforma jókedvvel, egyik a másik munkájától serkentve és versenyre szólítva –: azt hiszem, a szociális nevelésnek egyik legszerencsésebb iskolája. [...]

A szociális nevelésnek egyik leghasznosabb eszköze a játék. A cserkészet nagy kedvvel és leleménnyel fogja be ezt is a maga ideáljainak szolgálatára. A vezetőknek, de legtöbbször a fiúknak is gondja van rá, hogy a játék az összetartozásnak, a közösségért való vidám háttérbe vonulásnak, az ellenfél és főleg a gyengék megbecsülésének szellemében folyjék. Ez nem könnyű, de annál jelentősebb dolog. Alig van visszataszítóbb látvány például egy durva futballmeccsnél, ahol a játszók kíméletlen vadsággal gázolják le egymást, ahol egyetlen törekvés a győzelem, amely öntelt ujjongást, a vesztesség pedig durva szitkozódást kelt. A vége legtöbbször veszekedés. Bizonyos, hogy a futballhóbort a levegőben van, és önámítás volna azt hinni, hogy azt el lehet nyomni vagy minden durvaságot rögtön és véglegesen ki lehet belőle küszöbölni. De tény, hogy okos szóval és ügyes vezetéssel igen sokat lehet elérni. A csapat legszenvedélyesebb futballistáját például megbíztam, dolgozza ki a cserkész szellemű futballjáték szabályait. Ez a fiú – elsősorban önmaga ellen! – a csendre, az önmérsékletre, a durvaság elnyomására olyan drákói törvényeket hozott, hogy nem csekély mértékben enyhítenem kellett rajtuk. Egyszer egy kiránduláson kisebb fiúkból álló ismerős cserkészcsapattal kerültünk össze, és futballmérkőzésre hívtak ki. A játék előtt félrehívtam az enyéimet, és azt mondtam nekik, remélem, hogy úgy fognak játszani, mint erősebbekhez illik. Valóban megható volt nézni, hogyan iparkodtak a nagy fiúk kímélni a kis ellenfeleket, miképp hurrogták le egyikét-másikát, aki egyszer-egyszer elfelejtkezett magáról. [...]

Talán azzal teszi a legtöbbet a cserkészet a szociális nevelés érdekében, hogy felébreszti, állandóan ébren tartja, fejleszti és mélyíti a felebaráti szeretet gyengéd érzését, és a fiúkat állandóan a szeretetből fakadó tettek alkalmainak leleményes keresésére készteti. A cserkész nevet így értelmezzük: cserkészd a jótettek alkalmát. A jelszó elsősorban azt jelenti: légy résen, hol tehetsz jót. És talán éppen ezen a téren állapítható meg a legszebb eredmény. Minden cserkész igyekszik mindennap végbevinni a felebaráti szeretetnek legalább egy cselekedetét. Ha csak az általam megtudott ilyen „napi jótettek" során nézek végig, lehetetlen nem tisztelnem ezeket a fiúkat. Természetesen sokan nemegyszer elfelejtkeznek róla, sokszor kelletlenül végzik, talán huzamosabb ideig abbahagyják, de tény, hogy mégiscsak kifejlődik bennük a segítés érzéke, hozzászoknak a felebaráti szeretet gondolatához, nem szégyellnek segíteni máson, és tény az is, hogy nemegyszer valósággal hősies dolgokat visznek véghez. Éppen a legkülönb fiúk persze gondosan titkolják ezeket, úgy, hogy csak igen kevés példája jut el hozzám. De így is éppen elégről tudok. Egyikük például egy szegény családnak két héten át napjában háromszor hordott vizet háromszáz méternyi távolságról. Egy másik egész nyáron át főzött egy sokgyerekes szegény parasztcsalád számára, ahol a férfi egész nap munkában volt, az asszony pedig betegen feküdt. [...]

A cserkészet értékelésénél fontos szempont az is, hogy erőteljesen hazafias jellegű nevelést ad. Az első perctől kezdve úgy állítjuk a fiúk elé a cserkészetet, mint hazafiak szent szövetségét, akiknek céljuk igaz, munkás, becsületes magyar polgárokká nevelni magukat, legszentebb törekvésük a haza jövendő nagyságán dolgozni. A fogadalomban az Isten mellett a hazának esküszik hűséget a fiú. Az egyes próbák anyagában mindenütt ott van a magyar államiság szent szimbólumainak, a haza politikai földrajzának és az alkotmány elemeinek ismerete. A haza iránti kötelességek gyakorlati megbeszélése és e kötelességek gyakorlati következményeinek elemzése állandóan napirenden van, minden fogadalomtétel és annak megújítása, a reggeli csapatszemle,

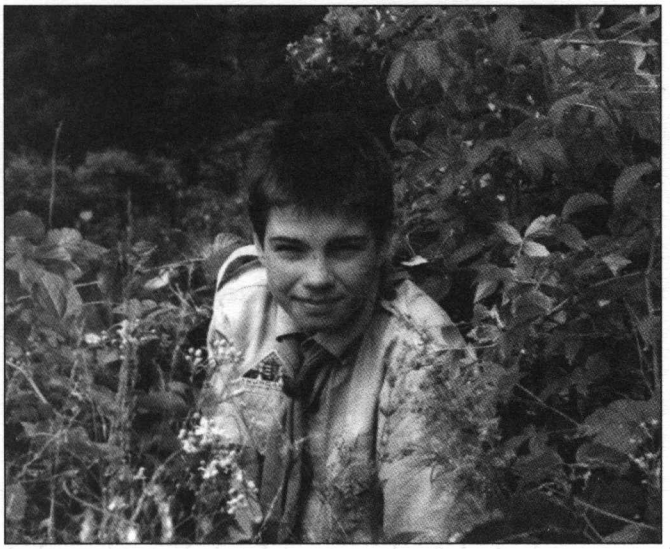

A cserkész testben és lélekben tiszta

minden ünnepélyes aktus a Himnusszal kezdődik vagy végződik. Ám közvetve még inkább szolgálja a cserkészet a hazafias nevelés ügyét amikor a föltétlen becsületességet, kötelességteljesítést, az erkölcsi tekintély tiszteletét, a magyar nép megbecsülését, a lelkiismeretes munkát, a tisztaságot, a takarékosságot és a kitartást állítja a fiúk elé követelményképpen fogadalomban, törvényben, őrsi órán, csapatösszejövetelen, táborban, kiránduláson és magánbeszélgetésben.[...]

Nemzeti szempontból jelentős mozzanata a cserkészet munkájának az is, hogy vezető egyéniségeket nevel. Sok szó esik ma a pedagógiában erről a problémáról. Azt gondolom, hogy a cserkészmozgalom igen szerencsés megoldását adja a kérdésnek. A tapasztalat mutatja, hogy a három felső osztályból és az intézet növendékeiből kikerülő őrsvezetők és tisztek a kisebbekkel való állandó és rendszeres foglalkozás, és az erre való kiképzés során nemegyszer meglepő pedagógiai érzékre tesznek szert. Már említettem néhány példát arra, hogy az ilyen felelősséggel járó hivatás mennyire fölébreszti a legtöbb fiúban az önvizsgálat és az önnevelés vágyát. Ha tanáccsal, buzdítással, rendszeres tanítással segítjük őket ebben, két-három év alatt nemegyszer nagyon szépen kifejlődnek bennük az úgynevezett vezetői erények. [...]

(A szövegben említett osztályok nyolc évfolyamos középiskolára vonatkoznak. - Szerk.)

Forrás: Vigília, 1989/6. 422-429.

Közösségteremtés és az értékátadás lehetőségei a cserkészetben

Papp Zsolt

Szép és izgalmas kalandra vállalkozik az ember, ha olyat tesz, vagy alkot, amivel társait segíti, és örömet okoz nekik. Ráadásul azt mondják a bölcsek, hogy a boldogság receptjének talán ez a legfontosabb összetevője. Segíteni, jót tenni, örömet okozni társunknak tehát olyan tudomány, aminek ismeretén és alkalmazásán bizony életünk boldogsága fordul!

Az ember társas lény, tudjuk ezt már régóta. Kisebb-nagyobb közösségben él lényegében egész életében. A csendben, magunkkal eltöltött idő pedig nélkülözhetetlen ahhoz, hogy összeszedjük gondolatainkat, és eltöprengjünk a világhoz való viszonyunkról. Fontos és értékes pillanatok ezek. A turista is meg-megáll, térképére pillant, útjelzéseket keres, tájol, annak érdekében, hogy el ne tévedjen az erdő rengetegében.

Boldogságunkat és a fizikai létünket is abszolút módon meghatározzák kapcsolataink és társainkhoz fűződő viszonyunk. Kezdve a családon belüli szülő-gyermek, házastársi kapcsolattól, baráti kapcsolatainkon át egészen a hétköznapi, ismeretlen emberekkel folytatott kommunikációnkig.

Ezek a nyilvánvaló és egyszerű tények azonban életre szóló feladatot adnak számunkra, nap mint nap kihívás elé állítván minket, próbára téve képességeinket, tanult ismereteinket, érzelmi intelligenciánkat, lelkierőnket és hitünket egyaránt.

A feladat tehát nagy. Ha pedig a boldogságunk a tét, akkor érdemes jól felkészülni! Azt gondolom, hogy ebben az esetben ez kétféle módón lehetséges: segítségül kell hívnunk a nevelés tudományát, valamint egy működő közösség szocializációs és érzelmi lehetőségeit kell kihasználnunk.

Mikor tanítani kezdtem, nagyon szerettem volna egy jó osztályközösséget létrehozni, ahol jó a hangulat, sokat

beszélgetünk, személyesen is jól ismerjük egymást, ahol a gyerekek jól érzik magukat, élményeket kapnak és olyan „útravalót", amit sikeresen hasznosíthatnak további életükben.

Nagy lelkesedésemnek az lett az eredménye, hogy a tanmenet diktálta tananyag jócskán megelőzte az általam tanított órákat...

Láttam, hogy ez így nem mehet tovább. Valamit tennem kellett... És ekkor „véletlenül" megismerkedtem egy cserkésszel! Sokat beszélgettünk, könyveket adott, beszélt az élményeiről. Nem volt nehéz meggyőznie. Ki akartam próbálni.

Azóta tizennyolc év telt el. Ennyi idő óta vagyok cserkész. Elmondhatom, hogy minden várakozásomat felülmúlta mindaz, amit a cserkészetről gondoltam. Rengeteg örömet, lehetőséget, élményt, barátot, közösséget, segítséget, és tapasztalatot adott, amiket a tanításban is jól tudtam hasznosítani.

Klebersberg Kunót egyszer a cserkészet fontosságáról faggatták. A beszélgetést ideillő, híres mondatával zárta: „A cserkészet véleményem szerint a század legnagyobb pedagógiai mozgalma."

Amikor a társas élettel kapcsolatos kihívásokat soroljuk: a nevelést, valamint egy működő közösség szükségességét hangsúlyozzuk, akkor ezekre a kérdésekre a cserkészetnél jobb választ nehezen tudnék találni.

Nézzük, miért is fontos a nevelési töltet egy közösség életében? Jelen esetben nem valami direkt nevelési módszerre gondolok elsősorban. Hanem arra, hogy a nevelés értékalkotó – értékátadó szerepet tölt be az életünkben.

Egy csoportot elsősorban az értékei tesznek közösséggé. Ha összeverődik tíz-húsz vagy teljesen mindegy hány ember, az még nem közösség. A közösség személyes, az egyén nem érzi elveszettnek magát benne, fejlődni, növekedni tud.

Egy cserkészcsapat akkor működik, ha közösség, másképp nem működhet. Formai szempontból adott minden ehhez: a 6-8 főből álló őrs, a kb. két tucat gyermekből álló raj, és a csapat, amely alapítónk, Baden-Powell szerint nem túl jó, ha nagy, mert elvész a személyessége...

A közösséggé formálódást segíti továbbá, hogy tagjainak közös céljai vannak, amikért küzdeniük kell. (Pl. a próbarendszer követelményei, a cserkésztörvények és a fogadalom betartása, karitatív és önfejlesztő tevékenységek, vonzó programok, stb...)

A cserkészet legfontosabb célja a jellemnevelés. Ez gyermekre és idősebb emberre egyaránt vonatkozik. Ezt fejezi ki a jelmondat is: „Emberebb ember, magyarabb magyar." A cél, amit e jelmondat kifejez, tevékenységre és küzdelemre szólít fel: Tegyem jobb emberré és jobb magyarrá önmagamat, mint amilyen tegnap voltam!

E feladat bőséges lehetőséget biztosít, hogy segítsünk egymásnak, gyakoroljuk mindazt, amit a Bárka-közösség alapítója, Jean Vanier vallott: *„A közösség a valahová tartozás, a nyitottság, a kölcsönös szeretet, az együttműködés, a gyógyulás és a növekedés helye. A közösség a megbocsátás és a kölcsönös bizalom helye, ahol önmagam lehetek, és ahol megoszthatom társaimmal gyengeségeimet. Olyan hely, ahol élhetek kapott adományaimmal."*

Itt kell megemlítenem, hogy a cserkészetben találkoztam először annak a látszólag ellenmondásosnak tűnő dilemmának a megoldásával, ami a mai napig sok feszültséget szül: önmegvalósítás vagy közösségi szolgálat? Sík Sándor az 1922-ben megjelent Magyar Cserkészvezetők Könyvében arról ír, hogy valósítsuk csak meg nyugodtan önmagunkat... Hiszen mi mást valósíthatnánk meg? Azonban tegyük mindezt úgy, hogy kifejlesztett képességeinket, kreativitásunkat, álmainkat és ötleteinket, a közösség szolgálatára, az emberek örömére és javára fordítjuk!

Ez a cselekvő élet a cserkész élet! Kicsiknek táborozás és próbák, nagyobbaknak a kicsik bölcs vezetése, még idősebeknek a település és az ország szolgálata.

Ismerek olyan cserkészcsapatot, amelyik több mint egy évtizedes tevékenységéért megkapta a város legmagasabb kitüntetését.

Ismerek olyan csapatot is, mely tevékenységének köszönhetően egy anyaországi város és egy határon túli, nagyobb részt magyarok lakta város polgármestere testvérvárosi szerződést írt alá!

Ismerek csapatokat, ahol rendszeresen megköszöntik egymást a vezetők, ha valamilyen ünnep van. Kirándulnak, moziba és táncházba járnak, vagy éppen építkezni, költözködni segítenek egymásnak. A csapatban ez a személyesség, ez az egység, a vezetők barátsága olyan eleven példa és motiváció a gyerekek előtt, hogy egy ilyen közösségnek nem kell a megszűnéstől tartania.

Szót kell még ejtenünk egy nagyon fontos dologról, ami lényegében a közösség hosszú távú működésének záloga: a vallásról, az Istenhez fűződő viszony kérdéséről.

Egyszer megkérdezték az alapítót Baden-Powell-t: „Hogy került a vallás a cserkészetbe?" Válasza rendkívül egyszerű volt: „Sehogy. Az mindig benne volt..."

Sokat töprengtem ezen a válaszon. Pedig egyszerű a megoldás: Az előzőekben tevékenységekről és cselekvésről, küzdelmekről, megbocsátásról, szeretetről, különböző képességek működéséről írtam. Ha mindezt az Úristen szeretet parancsához igazítjuk és kérjük ehhez a segítségét, valódi sikerekhez juthatunk. Nagyon szépen fogalmazza

ezt meg a cserkészek foglalkozás előtti imádsága: *„Mindenható Úristen! Alázatos szívvel fordulok Tehozzád munkám kezdetén. Nagyratörők céljaim, de gyarló az én erőm! Kérlek ezért, Minden Erőnek Forrása, támaszd meg az én gyengeségemet és tedd eredményessé munkámat, hogy azzal, amit teszek, a Te dicsőségedet növeljem, hazámnak és embertársaimnak javára lehessek. Add, hogy jellemem épületét egyre magasabbra emeljem, szent igazságodtól és a becsülettől soha el ne tántorodjak. Ámen."*

Ahhoz, hogy e tevékeny életbe bele ne fáradjuk, ki ne égjünk, ki ne merüljön lelkierőnk, nem megkerülhető az Istennel való élő kapcsolat! Így került tehát Isten a cserkészetbe...Valahonnan fel kell töltődnünk, valahonnan erőt kell merítenünk! Jézus mondja: „Gyertek hozzám mindnyájan akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve, én felüdítelek titeket!"

Azt gondolom, hogy a cserkészet közösségteremtő, embert-formáló hatásáról még sokat lehetne írni. Az biztos: ne tévesszen meg senkit a felszín, az egyenruha, meg az a néhány vezényszó. Az egyenruhát szeretik a gyerekek, erősíti összetartozásukat, vagány dolognak tartják. Az alakiról – „jobbra és balra át"-októl, „sorakozó" és „oszolj" vezényszavaktól, oszlopban menetelésről nem kell, hogy többet gondoljunk, mint egy egyszerű testnevelés óra ugyanilyen gyakorlatairól. Tíz-tizenöt embert normálisan, egyszerre mozgatni alaki nélkül még egy tornateremben sem lehet, nem hogy egy erdei tisztáson!

A cserkészet lényege a már korábban leírtakban van. Közösségteremtő lehetőséget biztosít törvényei és tevékenységei által, valamint segíti az egyén önnevelését a jellemnevelés révén. Ezt a jellemnevelő tevékenységet nagyrészt az egyén végzi saját magán, a különböző tevékenységek által, a közösség, a társak segítségével.

S mi biztosítja, hogy mindez ne sekélyesedjen el? Egy hajdani cserkész konferencia jelmondatát idézném: *„A gyerek lábbal szavaz..."* Vagyis: az önkéntesség. Mindenki addig cserkész, amíg az akar lenni. Ha megunta, nem tetszik, nehéznek tartja, bármikor abbahagyhatja. E „hátizsákot" fölveheti, és bármikor lerakhatja. Amit nem tehet meg, hogy kedve szerint kipakolgat belőle ezt-azt. Ez a vezető felelőssége is. Az ő feladata is, hogy a cserkészliliom szépsége a következő generáció számára is vonzó módon megőrződjék.

Ha tehát valaki indíttatást érez egy olyan közösségre, ahol barátokra lelhet, értékeket adhat át, fejlesztheti önmagát és a rábízottakat, jót tehet, örömet okozhat embertársainak, és cserébe boldogságot szeretne kapni, az ne habozzon, ismerkedjen meg a cserkészettel és induljon el ezen az úton!

Én nem bántam meg!

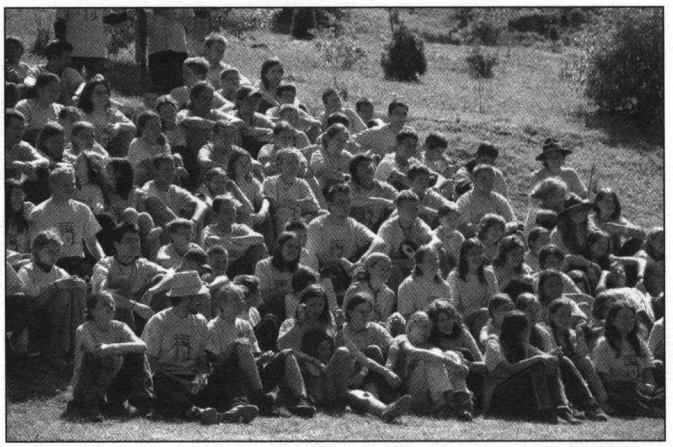

A cserkész minden cserkészt testvérnek tekint

Útravalóul álljon itt alapítónk, Baden-Powellnek utolsó üzenete:

„Kedves cserkészek!

Ha valaha láttátok már a Peter Pan című filmet, emlékeztek, hogyan mondta el a főkalóz búcsúbeszédét minden alkalommal, attól tartva, hogy amikor eljön a halál órája, nem lesz már ideje a búcsúra. Így áll a helyzet velem is, és – bár nem haldoklom – most én is búcsúüzenetemet akarom elküldeni nektek.

Emlékezzetek arra, hogy ez az utolsó üzenet, amelyet tőlem valaha kaptok, véssétek hát jól emlékezetetekbe.

Nagyon boldog életem volt és azt akarom, hogy a tiétek is az legyen.

Hiszem, hogy Isten azért teremtett bennünket ebbe a szép világba, hogy boldogok legyünk és élvezzük az életet. Csakhogy a boldogság nem a gazdagságból ered, nem a sikeres karrierből és nem saját vágyaink kielégítéséből.

A boldogsághoz vezető út ott kezdődik, hogy fiú korotokban egészségessé és kitartóvá fejlesszétek magatokat, hogy felnőttként hasznosak lehessetek, és élvezni tudjátok az életet.

A természetismeret megmutatja számotokra, hogy mennyi teljes szépségű és különleges dologgal látta el Isten boldogításunkra a földet. Legyetek elégedettek azzal, amit kaptatok és használjátok föl a lehető legjobban. Nézzétek a dolgok derűs oldalát, ne a borúsat.

Ám az igazi boldogságot csak a másoknak nyújtott boldogság által érhetitek el. Igyekezzetek ezt a világot egy kicsit jobb állapotban magatok mögött hagyni, mint a hogy találtátok: úgy amikor eljön halálotok órája, boldogan halhattok meg abban a tudatban, hogy nem vesztegettétek el az időtöket, megtettétek, amit tőletek telt.

Legyetek készen a boldog életre és a boldog halálra. Ragaszkodjatok mindig a fogadalmatokhoz – akkor is, ha már nem vagytok gyerekek. Isten segítsen ebben benneteket.

Barátotok:

Robert Baden-Powell"

Érdekességek a cserkészet világából

A cserkészet mindenki számára nyitott, önkéntes ifjúsági nevelőmozgalom, amelynek Magyarországon mintegy tizennégyezer, világszerte pedig 28 millió tagja van és ezzel a világ legnagyobb ifjúsági szervezete. A cserkészet nem az iskola, a család és a vallásos közösség helyett, hanem azokkal együttműködve kíván részt venni az ifjúság nevelésben. A cserkészet felelősséget ébreszt a fiatalokban az iránt, hogy milyen kötelességeink vannak Istennel, másokkal és önmagunkkal szemben. Célja: lelki, szellemi és fizikai téren egyaránt hatni az egyénre, hogy a jellemes, értékes, egészséges emberré válhasson, s mint ilyen, bármely közösség – iskola, munkahely, család – hasznos tagjává lehessen.

A cserkészet azonban több valami egyszerűen jó elfoglaltságnál (bár annak sem utolsó)! „Hagyjátok egy kicsit jobbnak magatok után ezt a világot, mint ahogyan azt ti kaptátok!" – hagyta iránymutatásként Robert Baden-Powell (BiPi) a cserkészekre. De hogy melyik országban hol és miben van leginkább szükség a cserkészek segítségére, az megint igencsak különböző lehet.

A cserkészet nem fordul befelé, nem zárkózik magába. A Cserkész Világszövetség sok világszervezettel – köztük az ENSZ tagszervezeteivel – tart fenn szoros kapcsolatot, sokféle területen dolgoznak ki és keltenek életre közös terveket és programokat. Az egyes országokban, városokban hasonlóképpen történik; sokfelé rendeznek olyan programokat, ahová hívnak, várnak nem cserkészeket, szülőket, barátokat is. A legnagyobb élmény azonban minden bizonnyal az, amikor sok-sok cserkész gyűlik össze egy nemzeti nagytáborban, melyekbe egyébként rendszerint meghívják más országok cserkészeit is. A legnagyobb méretű cserkésztalálkozók, a világdzsemborik.

Kevesen tudják, hogy az ifjú Indiana Jones cserkész volt – bár cserkészegyenruhájában csak egy rövid, üldözéses jelenetben láthattuk. A történet megalkotója, Steven Spielberg és a régészprofesszort alakító Harrison Ford szintén cserkészkedtek fiatalkorukban. Neil Armstrong, az első ember a Holdon ugyancsak, az őt követő 11 űrhajósból 10 szintén. A C-vitamint felfedező Szent-Györgyi Albert, a mostanában *Az angol beteg* főhőseként ismertté váló Almássy László, a magyar rendszerváltás első miniszterelnöke, a svéd király... – és folytathatnánk még hosszan a sort. A cserkészet szerte a világon jelen van. Hat országa van csupán a Földnek, ahol nem működhet, mert a fennálló politikai rendszer nem engedélyezi. Tagjai is szép számmal vannak: a világ lakosságának fél százaléka áll kapcsolatban cserkészettel; Angliában például a felnőtt lakosság egynegyede valamikor élete során volt cserkész.

Forrás: www.dzsemboricsapat.hu

A cserkésztörvények

- A cserkész egyeneslelkű és feltétlenül igazat mond.
- A cserkész híven teljesíti kötelességeit, melyekkel Istennek, hazájának és embertársainak tartozik.
- A cserkész minden cserkészt testvérnek tekint.
- A cserkész ahol tud, segít.
- A cserkész másokkal szemben gyöngéd, magával szemben szigorú.
- A cserkész szereti a természetet, jó az állatokhoz és kíméli a növényeket.
- A cserkész feljebbvalóinak jó lélekkel és készségesen engedelmeskedik.
- A cserkész vidám és meggondolt.
- A cserkész takarékos.
- A cserkész testben és lélekben tiszta.

Mit lehet a cserkészetben?

Önként csatlakozni.
Barátokat szerezni.
Életformát tanulni és követni.
Harcolni hibáid ellen.
Másoknak örömet szerezni.
Túrázni szárazon és vízen, erdőkben és hegyek között.
Táborozni télen-nyáron, igazi normád életet tanulni.
Népdalokat, néptáncokat, hagyományokat tanulni.
Elsősegélyt nyújtani, életet menteni.
Önfegyelmet, kitartást fejleszteni.
Sportolni, versenyezni.
Színészkedni, szerepelni, énekelni, zenélni.
Fényképezni, újságot szerkeszteni, nyelvet tanulni.
Kézműveskedni, fúrni-faragni, rajzolni és festeni.
Sziklát mászni, barlangászni, evezni, úszni.
A legügyesebbeknek külföldre utazni, nemzetközi táborba és dzsemborira menni

Mi nem lehet a cserkészet?

Nem hitbuzgalmi egyesület.
Nem természetjáró kör vagy sportklub.
Nem gyermekmegőrző vagy napközi otthon.
Nem parádés díszlet a nemzeti ünnepeken.
Nem katonai kisiskola.
Nem tömegszervezet.
Nem nosztalgiázás.
Nem színjátszó csoport.
Nem néptánc egyesület.
Nem iskolai szakkör.

A cserkészet terjedése

1907 A legelső cserkésztábor Brownsea szigetén egy tucat résztvevővel.
1908 A Cserkészet fiúknak (*Scouting for Boys*) megjelenése az első, angol cserkészcsapatok megalakulása.
1909 A brit cserkészszövetség (*The Scout Association*) megalakulása a lánycserkészet kezdetei.
1912 Személyes kapcsolatok révén megindul hazánkban is a cserkészmunka, az első csapatok és a Magyar Cserkészszövetség megalakulása.
1920 A cserkészek első világtalálkozójának, a dzsemborinak az életre hívása
1922 A rovercserkészet mint új korosztály megjelenik, a világon egymilliónál több fiúcserkész van 31 (akkori) országban
1924 A második világ dzsembori Dániában, ahol a magyar cserkészek a tábori versenyeken 3. helyezést érnek el.
1933 A IV. világdzsembori rendezési jogát Magyarország nyeri Gödöllőn, 54 nemzet 26.000 cserkésze látogat hazánkba. A tábor parancsnoka gr. Teleki Pál.
1947-48 A mozgalom küzdelme az életben maradásért, melyet végül 1948-ban tilt be a hatalom.
1948-62 A cserkészet katakomba időszaka, ahol bátor vezetők közel 5000 fiatallal foglalkoznak titokban. Az emigráció is ebben az időben alakítja a Külföldi Magyar Cserkész-szövetséget, akik különböző földrészek magyar fiatalságát fogják össze.
Az évezred végén
A kommunista rendszerek bukása után sok országban indulhat meg vagy indulhat újra a mozgalom.

Cserkész palánkvár a Csillagponton

A környezeti nevelés praktikái és fortélyai III. rész - Faraday gyertyája

Dr. Botos Barbara

A program az általános iskolák felső tagozatos tanulóit és a középiskolák évfolyamait érinti. A tizenévesek korosztályi sajátosságaira építve egy **komplex, környezeti nevelési jelentőséggel bíró tanítási egység**et valósít meg, amely nemcsak **módszertani szempontból** különleges, de a tanulóknak is holisztikus látásmódot ajándékozó, a felfedezés módszerére épülő, interaktív élményt nyújt.

A bemutatandó program **egy osztály** (20-25 fős csoport) délelőttjét veszi igénybe. A program **bemutatását** elsősorban **a módszertani különlegességek iránt érdeklődő** tanárkollégáknak, illetve a környezeti nevelés iránt elkötelezett szaktanároknak **ajánlom.**

'Faraday gyertyája' a 'Tanítás Művészete' módszer bemutatásával:

A **'Tanítás Művészete' (*Lehrkunst*) wagenscheini módszer** a szókratészi alapelvek szerint a felfedezés módszerére építve egy dramatizált, precízen felépített forgatókönyv alapján levezényelt, **hat felvonásra épülő 4 órás modul, amely a projekt módszerrel ellentétben genetikus, azaz a fejlődésében, kialakulásában, logikus sorrendjében tárgyalja az adott témakört.** A fiatalok Faraday *Karácsonyi előadás*ának mintájára lépésről-lépésre fedezik fel az égés fizikai jelensége mögötti tantárgyközi összefüggéseket erős háttérirányítás, de mindenféle direkt segítség nélkül. Az egyes részjelenségek megértése és bizonyítása a tanulókra hárul. Az alkalom végére a tanulók rálátnak más tantárgyak kapcsolódási pontjaira. A **nem hagyományos szervezésű tanóra** keretében levezényelt 4 órás modul interdiszciplináris felépítése segíti a tanulókat abban, hogy meglássák az **egyedi jelenségek mögött a szélesebb összefüggéseket**, és egy tanegységen belül érzékeljék a fizika, a kémia, a biológia, a környezetvédelem és a humán tantárgyak értelemszerű kapcsolódási pontjait, átfedéseit.

A modul élményszerű tanulást nyújt a diákoknak, és módszertani felfrissülést biztosít a tanároknak, **oázisszerű élmény**t és ötletet adva a mindennapok tanulási-tanítási gyakorlatában. A program **a környezeti nevelésben hangsúlyozott szintetizáló, tantárgyak közötti integráció**ra ad egy hatékony tanulási-tanítási módszer bemutatásán keresztül példát. A környezeti nevelés minden pedagógus és valamennyi iskolatípus és tantárgy feladata (hiszen minden ugyanarról a világról szól!), de a témákba, tantárgyakba foglalt környezeti elemeket egésszé kell építeni. A módszer bemutatásával a pedagógusok megtanulhatnak egy, a közvetlen tapasztaláson alapuló megismerési módszert, amely **a cselekvőképesség kialakításának, megőrzésének tudományát közvetíti.**

A módszer **áthidaló szerepet** tölt be a környezeti kérdések sajátos feldolgozásával a tantárgyi szétaprózottság megszüntetése révén hazánk széttagolt tantárgyi rendszerében. Visszahozza a pedagógiai gyakorlatba a **holisztikus szemléletet**, a tevékenységen, játékon keresztüli tanulást, valamint az érzelmi megközelítésre, a **személyes meggyőződés** erejére építés hatékony módszerét.

FORGATÓKÖNYV

Előkészítés:

Eszközök kikészítése **a diákok asztalára**

- fehér A3-as lapok (minden gyereknek 2 db)
- alumínium vagy műanyag tartó edények (minden gyereknek 1 db)
- háztartási viaszgyertyák (minden gyereknek 1 db), néhány kicsi is
- gyufa (minden gyereknek 1 db)
- hurkapálcika (minden gyereknek 2 db)

További, **tanári bemutató kellékek**

- camping gázégő
- lámpaolaj
- diavetítő
- viasz
- kanóc
- gyertyaöntéshez tartóedények
- 2db törölköző (1 frottír, 1 műszálas)

- viaszolvasztáshoz fazék
- fazékfedő
- porcelántányérok
- 2 db folyamatábra
- 3 db szókártya: folyékony, szilárd, gáz
- blue tack
- (sütőpor + ecet) + meszes víz az esetlegesen elvégzett kísérletekhez
- lyukas 4-5 mm átmérőjű üvegcsövek a gyerekeknek
- azbeszthálók a gyerekeknek
- 2 db kréta
- 1-1 db 50, 100, 400 ml-es főzőpohár
- 1 db gömblombik
- szivacs
- 2 db borszeszégő (egy borszesszel teli, a másik üres)
- magnéziumszalag, vaspor, korom vagy szénpor, alumíniumpor, kálciumpor, cinkpor
- 1 db fémtálca

A terem berendezése:

A gyermekek asztalait lehetőség szerint **körkörösen** kell elrendezni, hogy a tanterem közepén végzett tanári bemutató kísérletek, valamint a rajzokból készített rögtönzött kiállítás jól megközelíthető legyen.

Fontos: tűzvédelmi ellenőrzés!

PRELÚDIUM:

1. **Emlékgyertya** lerajzolása színes ceruzákkal; a diákoknak úgy kell lerajzolni az égő gyertyát, ahogyan ez az emlékeikben él. Ezután a rajzokat kiállítjuk a terem közepén és szépségversenyt rendezünk. Aztán megkérdezzük tőlük, hogy melyik a leginkább élethű.

2. **Valós gyertya**. A diákok lerajzolják a lángot a meggyújtott gyertya megfigyelése után. Ismét lefektetjük a rajzokat a földre, és szépségversenyt rendezünk. Kiválasztjuk a három legjobb alkotást, és a diákokkal közösen javítási javaslatokat adunk minden rajzra. Ezután következik még 3 percben a rajzok egyéni kijavítása a kritikák, javaslatok szerint.

3. **Érzelmi gyertya** megalkotása. Turner, Rembrandt képek mutatása a fényről. Rövid versek felolvasása:

„Lennék gyertya, mely elég,
kioltja saját életét.
Másokért ég végig szüntelen,
Nem alszik el lángja egy percre sem,
S miközben fényt ad és világosságot,
Mégsem válthatja meg ezt a rab világot..."
(Ordasi Zoltán)

A gyermekek leírják három szóval a gyertyával kapcsolatos szabad asszociációikat (ünnepek, egy-egy élmény, emlék, fogalom, érzés). A leírtak megbeszélése. Ha idő van rá, lerajzolhatják az érzelmi gyertyáikat. Ekkor már absztrakt, elvont, művészi munkák is készülhetnek.

Ezt követi a **gyertyaöntés** a terem közepén: gázégő, kanóc, olvasztott viasz, kis műanyag tartóedények segítségével. A gyerekeknek ki kell találniuk, hogyan öntenek gyertyát, és hogy hogyan biztosítják azt, hogy a kanóc középre kerüljön (pl. hurkapálcikára vagy ceruzára csavart kanóccal).

RÁHANGOLÁS:

Faraday életének bemutatása, felolvasása:

Faraday (1791-1867) szegény sorsú család gyermekeként született Angliában. Megesett, hogy egy hétre egy cipó volt a teljes élelme. 21 éves koráig könyvkötőként dolgozott egy kiadónál. A könyvek közelségében mohó olvasó lett, eljárt a Városi Filozófiai társaságba, ahol hamar felfigyeltek a természettudományos érdeklődésére. 1827-ben már a Londoni Királyi Intézet professzora volt. Ekkor kezdte el a karácsonyi előadássorozatát. 1860-61-ben, a karácsonyi szünetben, 60 rongyos kis londoni gyermeknek tartott előadássorozatot a 'Gyertya kémiai történetéről'. A gyertyának akkoriban nagy értéke volt. Nemcsak a templomok díszeként szolgált, de a háztartások nélkülözhetetlen világítóeszköze is volt egyben. Faraday a gyertya természetéről szóló előadását a következő gondolatokkal kezdte:

„A petróleumlámpának olajjal töltött tartálya van, amiben kanóc található. Meggyújtjuk a kanóc végét, és amikor a láng az olajhoz ér, kialszik, de a kanóc olajjal nem érintkező felső részében a láng továbbég. Hogyan lehetséges az, hogy az olaj, ami önmagában nem gyullad meg, a kanóc végére jutva égni kezd? És hogy is van ez a gyertyával?

A gyertya egy szilárd massza, amelynek nincs tartálya. Mégis hogyan jut el ez a szilárd massza a gyertya lángjához, ha nem folyékony? Vagy ha mégis elcseppfolyósodott, hogyan marad mégis egyben? Aztán a gyertya fénye hogyan váj magának fal nélküli, mégis jól látható alagutat a sötétben? Vajon elfárad a fény? Vagy elnyeli a levegő, mint homok a vizet? Vagy csak felhígul? Tényleg elég különös jelenség egy ilyen gyertya... ez a 'tüzes falevél'..."

1. FELVONÁS: „LÁNGRA LOBBANTÁS"

Nyitó kérdés:
Hogy is van ez a gyertyával? Mi ég a gyertyában?

A gyerekek vitatkoznak. Nem szabad hitelt adni a véleményeknek addig, amíg azokat nem bizonyítják be a többieknek. A gyerekek csoportokat alakíthatnak (kanóccsoport, viaszcsoport, oxigéncsoport, mindkettő vagy mindhárom égésére szavazó csoport).

A gyerekek megpróbálhatják bebizonyítani a saját érvük igazát a következő kísérletekkel (fontos, hogy a bizonyító kísérleteket is a gyerekek találják ki!):

- Kanóc meggyújtása egyedül, viasz nélkül, (meggyullad magában is).
- Meggyújtott gyufát tartanak a levegőbe, és rájönnek, hogy a levegő oxigénje önmagában nem gyullad meg (mivel csak az égést táplálja, de ez később ki is fog kiderülni).
- Egyik gyertyát a másik gyertyába tartják, és megnézik, hogy a viasz meggyullad-e... (csak megolvadni fog).

Látszólag a kanócpárti csapat győz, de még nem végleg.

Kérdés:
Vajon a kanóc és a viasz együtt másképp égnek? Miért?

Várhatóan azt válaszolják majd, hogy a viasz lassítja a kanóc égését, de nem a viasz ég, csak a kanóc. De ekkor máris felmerül a kérdés, hogy hová tűnik a viasz, mire a gyertya teljesen elég. De ne hagyjuk őket elveszni a részletekben, hanem haladjunk tovább!

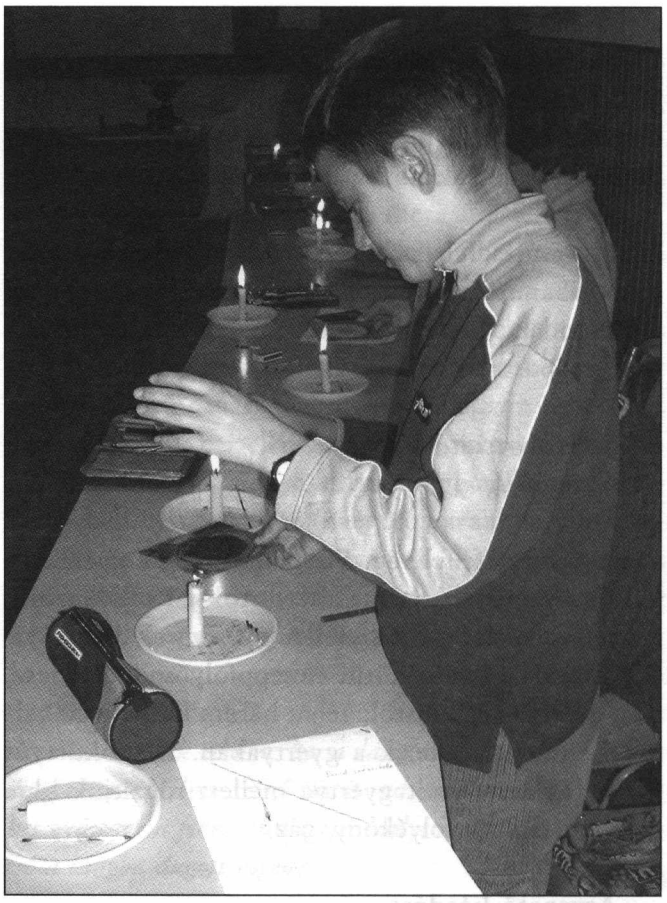

Lángugratás

Továbbvezető kérdés:
Hogyan kell a gyertyát meggyújtani? Mit gyújtunk meg először? Akkor mi ég?

Azt fogják mondani, hogy a kanócot kell meggyújtani, tehát a kanóc ég. Ekkor jön az elbizonytalanító tanári bemutatás:

Tanári bemutatás: 'lángugratás'.
Az éppen eloltott lángú gyertya füstjébe, a kanóctól 3-5 cm-re rakott égő hurkapálcikáról a láng leugrik a kanócra. Tehát nem kell feltétlenül a kanóchoz érinteni a gyufát.

Ekkor a gyerekekkel **gyakoroltatjuk** a lángugratást. Miután kipróbálták, arra kérjük őket, hogy **rajzolják le** azt, hogy hová kell pontosan helyezni az égő hurkapálcikát a lángra lobbantás során. A kész rajzokat a gyermekek **egymásnak felmutatják**, majd szakmailag megkritizálják azokat (ki is kell javítani a rajzokat a szakmai kritikáknak megfelelően azoknak, akik az égő hurkapálcikát nem a füstbe rajzolták). Figyelni kell arra is, hogy a füstölő kanóc vége vörösen izzik, a füst pedig az izzó, vörös kanócvég

alól árad. Nyíllal kell jelölni azt, hogy az égő hurkapálcikáról hová ugrik a láng (a füstölő kanócvégre). Ekkor megkérjük őket, hogy adjanak **fantázia nevet** a kísérletnek (pl. lángszippantó sárkány, stb.) és írják rá a papírjukra.

Most újra feltesszük a **kérdést**, hogy mi ég a gyertyában. A gyermekek közül néhányan azt fogják mondani, hogy a füst ég. Kialakul tehát a füstpárti csoport is.

Továbbvezető kérdés:
Merrefelé ég a gyertya?

A gyertya felfelé ég. Vizsgáljuk meg a gyerekekkel, hogy milyen **halmazállapotok**kal találkozunk a gyertyánál lentről felfelé! A gyertya aljában a viasz szilárd, a kanóc körül elcseppfolyósodik a viasz, de a gyertya vége füstöl. Tehát három különböző halmazállapot jelentkezik a gyertyában. A **szókártyák**at a táblára rajzolt gyertya mellett rögzítjük blue tackkel (szilárd, folyékony, gáz).

Átvezető kérdés:
Amikor füstöl a gyertya, látjuk a gáz halmazállapotú füstöt. De hol van a füst akkor, amikor a gyertya lángja ég?

A gyerekek vizsgálják a gyertya lángját, és keresik a füstöt.

2. FELVONÁS: „BETEKINTÉS A GYERTYALÁNG BELSEJÉBE"

Kérdés: *Hol van égésnél a füst?*

Rávezető kísérletek:

1. Egy hurkapálcikát rövid ideig beletartunk a lángba, és amikor kivesszük, látható, hogy a láng két széle pörkölte meg a pálcikát, a láng közepe nem.

2. Ha fehér papírt, szűrőpapírt vagy üveglapot rakunk a lángba egy pillanatra, egy, a közepén sértetlen (lyukas) fekete körgyűrűt kapunk.

3. Ha egy azbeszthálót helyezünk a lángba, azt látjuk, hogy a láng körgyűrűt alkot, a közepe lyukas, és a láng körgyűrűjének üresnek tűnő közepéből fehér füst távozik el, mely viaszillatú.

4. **Játékos kísérlet:** a **'táncoló láng'**. Az égő gyertyába azbeszthálót helyezünk, hogy jól látható legyen a lyukas körgyűrű. A gyenge felszálló áramlattal a fehér viaszgőz felfelé száll. A drótháló elvezeti a meleget, és képes a füstöt kicsivel a gyulladáspontja alá hűteni, ezért nem lángol a gyertya a drótháló felett. De ha égő gyufát vagy hurkapálcikát helyezünk 5-10 cm-re a drótháló felett a füstbe, a füst meggyullad, és önmagában táncol a lángja, több centire a kanóc felett.

A gyerekek megfigyelhetik, hogy a fehér füst viaszillatú, tehát valójában a kanócból viasz párolog felfelé, tehát a láng üresnek tűnő közepében nem más, mint viaszgőz van. Felvetődhet tehát újra az 1. felvonás kiinduló kérdése, hogy lehet, hogy mégis a viaszgőzzé vált viasz ég?

Kérdés:
Meggyújtható a viasz kanóc nélkül is?

Amikor az egyik gyertyát a másikba helyezték a gyerekek, a viasz csak megolvadt.

Bizonyító kísérlet:
Olvasztott viasz lángra lobbantása camping gázégőn.

A melegített viasz viaszgőzt áraszt magából, de ha égő hurkapálcikát helyezünk a viaszgőzbe, a viasz egy idő után (kellő hőfokra melegedve) lángra kap, és olimpiai lángként ég. Tehát a gyerekek előtt bizonyítást nyer az, hogy mégis csak a viasz ég a gyertyában. Mindeközben a láng elfojtására, azaz a tűzoltás különböző módszereire is rálátást nyernek, mivel az égő viaszt nem lehet vízzel eloltani, csak az oxigén elfojtásával, azaz fedővel történő letakarással. A víz nem oltja el az égő viaszt (mint ahogyan az olajt és a zsírt sem), mi több komoly égési sérüléseket okozhat a kifröcsögő vizes viasz.

De ekkor újabb kérdés merül fel:

Kérdés:
Akkor minek kell a kanóc?

Rávezető kísérletek:
Két gyermeket odaküldünk a csaphoz, hogy mosson kezet, majd amikor visszajönnek, az egyiknek frottír, a másiknak műszálas törölközőt adunk a kezébe kéztörlés céljából. Látványos a különbség a frottír és a műszálas törölköző nedvszívó hatását illetően.

A műszálas törülköző használata után a gyermek keze vizes marad, a másik kezeiről a frottír törülköző felszívja a vizet.

Ekkor megkérdezzük a gyerekektől, hogy sejtik-e, hogy mire való a kanóc. Ekkor „véletlenül" vizet löttyintünk az asztalra, és megkérjük az egyik gyermeket, hogy törölje fel egy szivaccsal. Ekkorra már a gyermekek is rájönnek arra, hogy a kanóc is úgy működik, mint a frottír törölköző vagy a szivacs, azaz a pórusaiba felszívja a folyadékot (jelen esetben a megolvadt viaszt) a nehézségi erőnek ellenszegülő kapilláris erő segítségével (ugyanígy működnek a növények szállító edénynyalábjai is, amelyek a gyökereken keresztül a vizet a magasba szívják). Ekkor megmutatjuk nekik a kétféle borszeszégő működését, ahol a borszeszbe illetve a lámpaolajba lógó vastag kanóc magába szívja az alkoholt vagy a lámpaolajt. Ekkor egy különös olajlámpát készítünk a gyerekekkel saját kezűleg: a kanóchoz hasonlóan viselkedő krétát helyezünk egy főzőpohárba, amelybe lámpaolajt töltünk. Majd amikor a kréta felszívja magába az olajt, meggyújtjuk a kréta végét, és már ég is a lámpánk. Összességében tehát a gyerekek rájönnek arra, hogy a kanóc szerepe a megolvadt viasz felszívása.

Kérdés:

A gyertya meggyújtásakor miért a kanócot gyújtjuk meg először?

Ismételjük át a gyerekekkel az eddigi kísérletekből levont tanulságokat, és mondassuk ki azt, hogy a kanóc meggyújtása azért szükséges, mert (alacsonyabb a gyulladáspontja, mint a viasznak) az égő kanóc megolvasztja a körülötte lévő viaszt, majd a folyékony viaszt magába szívja, az égő kanócvég hője pedig viaszgőzzé változtatva elpárologtatja a folyékony viaszt. Ez a fehér viaszgőz található a láng üres belsejében.

3. FELVONÁS: „VIASZGŐZ A GYERTYALÁNGBÓL"

Kérdés:

Mi ég a gyertyában?

A gyerekek várhatóan azt válaszolják, hogy a viaszgőz.

Kérdés:

Hogyan tudnátok bebizonyítani, hogy tényleg a viaszgőz ég?

Kísérlet:

A gyerekek egy hosszú üvegcső végét a láng üres közepébe helyezik, majd elvezetik üvegcsővel a láng belsejéből a viaszgőzt, és meggyújtják az üvegcső másik végén kiáramló fehér füstöt. Néhány gyermek akár a gömblombikba is vezetheti el a fehér füstöt, majd a lombikba égő hurkapálcikát helyeznek, ami belobbantja a lombik belsejében összegyűlő viaszgőzt.

A gyerekekkel megbeszéljük azt, hogy miért is tudják meggyújtani a füstöt (azért, mert a fehér füst nem más, mint viaszgőz), és hogy hogyan is került a viaszgőz a láng belsejébe. Aztán megkérdezzük a gyerekeket, hogy az égő gyertya lángjának melyik részébe kell behelyezni az üvegcsövet ahhoz, hogy fehér füstöt vezessen el az üvegcső. A fehér viaszgőz elvezetéséhez az üvegcsövet közvetlenül a kanócnál a láng belső üregébe kell helyezni.

Kérdés:

Mi történik akkor, ha a láng tetejébe helyezzük az üvegcsövet? Milyen színű füstöt tudunk elvezetni? Meg lehet gyújtani a fekete füstöt is? Milyen színű lett az üvegcső a lángba dugott végén?

A gyerekek elvezetik a fekete füstöt az üvegcsővel, de a fehér füsttel ellentétben a fekete füstöt nem tudják meggyújtani.

4. Felvonás: „Tűzijáték és világító korom"

Kérdés:

Mi lehet a fekete füstben?

Rávezető kísérletek:

1. A gyerekeket arra kérjük, hogy rakjanak **porcelánedényt** vagy üveget (főzőpoharat) egy pillanatra a gyertya lángjának a tetejébe. A porcelánedény és a főzőpohár kormos lesz.

2. **Diavetítő** segítségével megfigyeltetjük a gyerekekkel a gyertya lángjának az árnyékát fehér háttéren. A kanóc körül világos foltot látunk az árnyékképen (itt, a láng belső üregében csak füst, azaz fehér viaszgőz van), míg a láng csúcsi részének narancssárgán világító koszorúja fekete árnyékot vet a falra. Felelevenítjük a gyerekekkel az árnyék fogalmát: „az árnyék a fény útjába kerülő átlátszatlan test mögött a test alakjával megegyező alakú fényhiány". Hagyjuk a gyerekeket egy kicsit árnyjátékozni, hogy rájöjjenek a definícióra! Majd megkérdezzük a

gyerekektől, hogy mi lehet az a bizonyos átlátszatlan test a láng világító csúcsi fénykoszorújában. A gyermekek várhatóan azt mondják, hogy a korom, de ne adjunk hitelt a véleményüknek, hanem kérjük őket arra, hogy bizonyítsák be! Amennyiben nem jönnek rá arra, hogy a korom vet árnyékot a falra, akkor is kérdezzük meg őket, hogy hogyan lehetne kimutatni azt, hogy mi van a láng narancssárga fénykoszorújában! Rávezetjük a gyerekeket a lángfestési kísérlet elvégzésének a szükségességére.

3. **Lángfestés:** Camping gázégőbe különböző anyagokat szórunk, amelyek a gázégő lángjában izzanak és elégnek, és különböző színűre festik a gázégő kék lángját (Mg – világító fehérre; Fe – sárgás narancssárgára; Al – vakító fehérre, Zn – fehéres zöldre; Cu – élénk zöldre; Ca – szikrázik, mint a csillagszóró). Ha szénport, krétaport vagy kormot szórunk a lángba, ugyanolyan narancssárga fénykoszorút kapunk, mint a gyertya esetében, tehát bizonyítást nyer az, hogy a gyertya narancssárgán világító koszorújában korom izzik. *(Természetesen a láng színe függ az égést tápláló oxigén mennyiségétől is. Ha oxigénpalackkal táplálnánk a gyertya égését, a gyertya vakító fehér lánggal égne, míg el nem fogy.)*

Tehát megállapítást nyert, hogy a gyertyaláng fényét az izzó korom adja. A láng határain kívül nem izzik semmi, tehát újabb probléma merül fel.

V. Felvonás: A gyertya mint gázgyár

Rávezető kísérlet:

Diavetítővel megfigyeltetjük a gyerekekkel a légáramlás irányát a gyertya árnyéka körül. Megkérdezzük tőlük, hogy merre áramlik a levegő. A levegő felfelé áramlik, de ezt csak az árnyékképen lehet látni. Megkérdezzük őket, hogy mi lehet ennek az oka. Ha tudják a választ, miszerint a meleg levegő a kisebb fajlagos súlya miatt felfelé áramlik, a helyét pedig hideg levegő foglalja el, megkérdezzük őket, hogyan tudnák ezt bebizonyítani. Ha nem is tudják a választ, akkor is könnyen rájönnek a megoldásra, ha a benedvesített két ujjukat a gyertya viaszteste két oldalára rakják, és a széljárás megfigyelésének mintájára érzik az alulról felfelé áramló hideg levegő 'huzatos' érzését az ujjukon. Ez az állandó légáramlás okozza a légkörben a szelet és a nagy viharokat is. Jelen esetben pedig azért fontos, mert a folytonos légáramlás látja el oxigénnel a gyertyát. Ezt úgy bizonyíthatjuk be, hogy megakadályozzuk a gyertya körüli légáramlást, tehát kérjük meg a gyerekeket arra, hogy elevenítsék fel, milyen ellenkísérlettel lehetne bebizonyítani az oxigén égést tápláló voltát. Megkérdezhetjük a gyerekeket arról is, hogy miért fontos az oxigén az égéshez. Ekkor kipróbálják a gyerekek az ellenkísérletet, azaz az égő gyertyát letakarják főzőpohárral, és a gyertya elalszik, mivel az égés során elhasználja a főzőpohárban lévő oxigént, és mivel megakadályozzuk a gyertya körüli légáramlást, ami oxigénnel látja el a gyertyát.

Problémafelvető kérdés:

Lehet-e romantikus, gyertyafényes vacsorát tartani a súlytalanság állapotában egy űrhajón?

A gyerekeknek rá kell jönniük arra, hogy a meleg levegő felfelé áramlásának titka a fajsúlybeli különbség, amelyet csak a gravitáció érvényesít. Mivel a súlytalanság állapotában nincsen gravitáció, a meleg levegő nem áramlik felfelé, a légáramlás hiányában nincs a gyertyának oxigénellátása, így a gyertya a meggyújtás után, a gyorsan elfogyó oxigén hiányában vakító fénnyel hirtelen kialszik.

Továbbvezető kérdés:

Ha meggyújtjuk a gyertyát, miért nem olvad el az egész, hogyan marad mégis egyben?

A gyerekekkel együtt gondolkodva el kell jutni a következő megállapításig: a kanóc meggyújtásakor a forró láng megolvasztja a viaszt, a felszálló légáramlat pedig lehűti a viasztömb szélét (ha felborul ez az egyensúly, a gyertya elkezd csöpögni). A gyertya tehát olyan, mint egy önműködő **'gázgyár'**: elég egyszer meggyújtani, és utána működésben tartja magát. Maga a csoda!

Kérdés:

Ha tábortüzet raktok, milyen égéstermékek keletkeznek?

A gyerekek válasza szerint a tábortűz égése során füst és hamu keletkezik.

Kérdés:

Keletkezik-e füst és hamu a gyertya égésekor?

Természetesen nem.

Átvezető kérdés:

Létezik olyan égés, amely nem hagy nyomot maga után? Mi történik a korommal a láng narancssárgán világító koszorújában? Mi lesz belőle? Elég és semmivé lesz? Megengedik ezt a fizika törvényei?

VI. Felvonás: „Tüzes víz";

A gyertya égése során sem füst, sem hamu nem keletkezik. De akkor mi keletkezik? A gyerekek találgatnak. Ha rájönnek arra, hogy szén-dioxid keletkezik, akkor is be kell bizonyítaniuk az állításukat! Érdemes itt bemutatni a klasszikus sütőpor-ecet reakciót, amely során a pezsgéskor keletkezett, az oxigénnél nehezebb szén-dioxid alulról felfelé kiszorítja a főzőpohárból az oxigént, így a főzőpohárba állított gyertya szép lassan kialszik. E kísérlet alkalmazásaként lehet figyelmeztetni a gyermekeket a borpincék veszélyeire.

Bizonyító kísérlet:

Ha egy kisebb égő gyertyát helyezünk az égő gyertyánk lángja fölé, a kisebb gyertya kialszik, mivel az alsó gyertyából felfelé áramló, égéstermékként keletkező szén-dioxid nem táplálja az égését. (De segítségünkre lehet a meszes vizes kísérlet is.)

Kérdés:

Mi keletkezik még a szén-dioxidon kívül, ha füst és hamu nem keletkezik?

Rávezető kísérlet:

Ha az égő gyertya lángja fölé egy száraz üvegedény falát, kémcsövet vagy egy üvegcsövet helyezzük, bepárásodik a belső fala, tehát a viasz égésekor a szén-dioxid mellett víz is keletkezik. Így lesz víz a lángból, a tűzből; így keletkezik a **'tüzes víz'**.

Tehát a gyertya égésekor a viaszgőz koromként izzik és elég, majd az égésvégtermékeként szén-dioxid és víz keletkezik.

Problémafelvető kérdés:

Bebizonyítottuk, hogy az oxigén táplálja az égést, de mi a szerepe az oxigénnek?

A viasz égésterméke tehát a szén-dioxid (CO_2) és az oxigén (H_2O), amelyekhez az oxigént a levegő oxigénje biztosítja, így ha a két molekulából elvesszük az oxigént, nem marad más, mint a szén-hidrogének:

$C\ (O_2) \rightarrow$

az oxigént a levegő adja...

$H_2\ (O) \rightarrow$

A viaszgőz tehát szénhidrogéneket tartalmaz, amelyek az égés során, a levegőben található oxigénnel szén-dioxiddá és vízzé oxidálódnak. Az égéshez tehát a gyulladási hőmérséklet elérésén kívül oxigén és éghető anyag szükséges. Az éghető anyag jelen esetben a viaszgőz szén-hidrogénje.

AHA-élmény:

Az anyagi körforgások rendszerének, a 'minden mindennel összefügg' ökológiai elvének, a táplálékláncok egymásra épülő szerkezetének, valamint az üvegházgázok antropogén eredetű koncentrációváltozásának direkt és indirekt hatásainak megértése az elkészített tablók segítségével.

Az egyik tabló a szén-hidrogén alapú paraffinból készült gyertya által kibocsátott szén-dioxid és víz útját ábrázolja. A csapadékként a tengerbe hulló vizet felvevő és a szén-dioxidot asszimiláló fotoszintetizáló moszatok elhalnak, és a tenger mélyére süllyedve, évmilliók alatt belőlük is szén-hidrogén keletkezik, amelyből végső soron paraffint és viaszt állítanak elő.

A másik tabló táplálékláncokat mutat, amelyben az állatok és az ember légzését (biológiai oxidációját) a szimbolikusan rájuk rajzolt gyertya ábrázolja. Az ellensúlyozás szerepe itt is a fotoszintetizáló növényeké. A légzés során keletkezett, elpárolgott vízből felhő képződik, amely csapadékként lehullva a földben

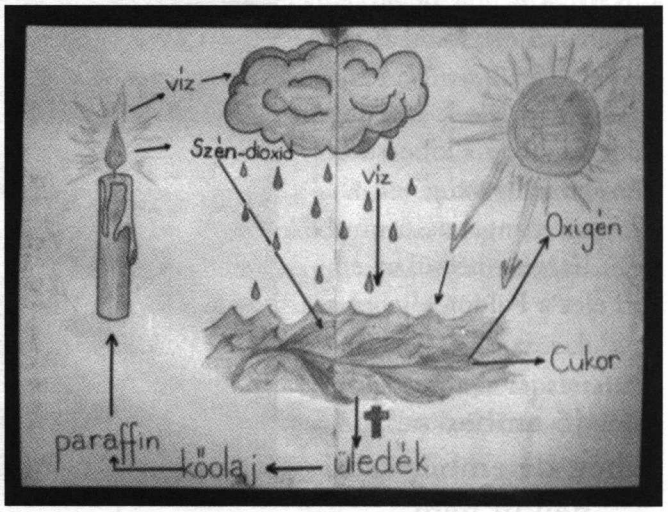

Körforgás

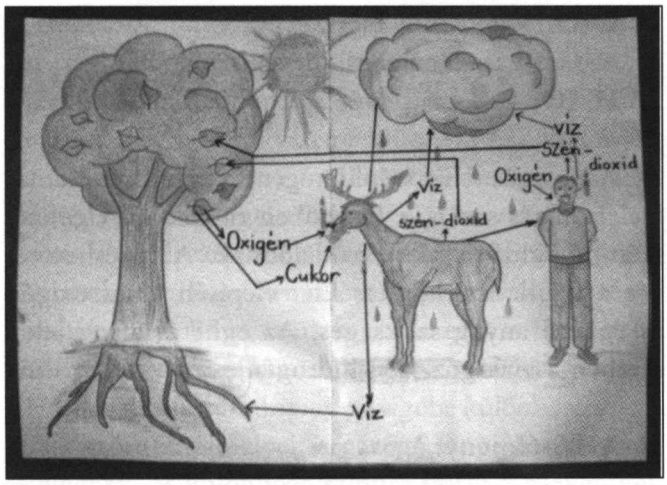

Tápláléklánc

elszivárog, amelyet a növények a gyökereik segítségével felszívnak, és a fotoszintézis során az asszimilált szén-dioxiddal együtt cukorrá és oxigénné alakítják.

A két tabló segítségével a gyerekek meglátják, hogy az emberi, állati (növények esetén a biológiai oxidációval járó légzés) légzés is egy égési folyamat, amely szén-dioxid és víz kibocsátásával jár, mivel a biológiai oxidációban szén és hidrogén tartalmú táplálékot égetünk el. A légzés azért szükséges, mivel az emésztés során lassú égéssel (fénykibocsátással nem, csak hőtermeléssel járó folyamattal – ezért magasabb a külső hőmérsékletnél a testhőmérsékletünk) a táplálékot (nagyrészt szén-hidrátokat) elégetjük, és ehhez kell a belélegzett oxigén, kilégzéskor pedig szén-dioxidot lélegzünk ki és vizet (ez jól illusztrálható úgy, ha levegőt fújatunk a gyerekekkel egy főzőpohárba, amelynek a fala bepárásodik).

A gyermekek ráébrednek arra, hogy a kibocsátott szén-dioxidot oxigénné alakító fotoszintetizáló növények létezése nélkül az emberi élet a Földön ellehetetlenül.

„Erdő ember nélkül élhet, de ember erdő nélkül nem".

Házi feladat:

A gyerekek készítsenek egy folyamatábrát, amelyen valamilyen szén-dioxid kibocsátó környezetszennyező tevékenységet orvosló természeti ellensúlyozó rendszer megjelenítése során a szén és a víz körforgását ábrázolják!

Összefoglaló

(A gyerekek kezébe adható)

A gyertya viasza a meggyújtott kanóc körül megolvad. A megolvadt viaszt a kanóc felszívja és elpárologtatja. A láng üres közepében ez az elpárologtatott viaszgőz található. A láng külső részében a viaszgőz koromként izzik, ez festi a gyertya lángkoszorúját narancsvörösre. A viaszgőz égése során szén-dioxid és víz keletkezik. A viaszt alkotó szénhidrogének égését a levegő oxigénje táplálja.

Égésnek tekinthető az élővilág légzése (biológiai oxidáció), amely során a táplálék a szervezetben elég, és szén-dioxid és víz keletkezik. A fosszilis tüzelőanyagokat égető erőművek kéményei és a belső égésű motorok kipufogócsövei is többek között szén-dioxidot juttatnak a levegőbe.

A kibocsátott szén-dioxidból és vízből a fotoszintetizáló növények készítenek oxigént és cukrot.

Mi is ég valójában?

Ismeretnyújtás, gyakorlás, motiváció a fogalmazástanításban

Dr. Gasparicsné dr. Kovács Erzsébet

A fogalmazástanítás számos pedagógus tapasztalata szerint az alsó tagozatos oktatás egyik legösszetettebb, legtöbb problémát felvető területe. Az írásbeli szövegalkotás ugyanis integrálja mindazon ismereteket és tevékenységeket, amelyeket a tanulók az anyanyelvi nevelés keretében sajátítanak el, illetve végeznek, s ez komoly erőfeszítéseket igényel tőlük. Másfelől a fogalmazásírásban, más területekkel összehasonlítva, nagyobb szerep jut a szubjektív tényezőknek. Mindezek alapján még inkább szükség van a gyerekek egyéni igényeihez való alkalmazkodásra, a differenciálásra, illetve a motiválásra.

Melyek azok a tényezők, amelyek meghatározzák a fogalmazástanítás eredményességét? Kunoss Judit (1983) történeti áttekintése alapján motivációs forrásnak tekinthetők:

- az „ihlet" (Balassa László), amelyet irodalmi vagy képzőművészeti alkotások, esetleg más diákok fogalmazásai válthatnak ki;
- az „erős közlési vágy" (Magassy László);
- a téma (legyen mit mondani róla);
- a szókincs és szabályismeret;
- a sikerélmény;
- a téma tartalmi, lélektani előkészítése (Kerékgyártó Imre), Nagy J. József megfogalmazásában a téma hangulatos, érdekes előkészítése;
- az anyaggyűjtés módjainak változatos alkalmazása;
- az óra megfelelő légköre;
- a szociális tényezők;
- az óravezetés;
- az alkalmazott munkaformák;
- az értékelés (siker, illetve a kudarc ösztönző volta).

Adamikné Jászó Anna (2006) a fentieken kívül meghatározónak tartja a helyes, logikus gondolkodás meglétét, valamint a megfelelő anyanyelvi megalapozottságot.

A továbbiakban az itt felsorolt szempontok közül vizsgálok meg közelebbről néhányat:

Alapozás – *„Az iskolába lépés első napjától"*

Az írásbeli szövegalkotás harmadik osztályban jelenik meg önálló tevékenységként, alapozását azonban első osztályban kezdjük. Az olvasás, írás, a szóbeli kommunikáció fejlesztése során közvetett és közvetlen módon készítjük elő az írásos fogalmazást. A közvetett előkészítés a gondolkodási, nyelvhasználati, együttműködési képességek, az írástechnika, íráshasználat fejlesztését, valamint a szóbeli kifejezőképesség, illetve a világról szerzett ismeretek bővítését **jelenti** (Kernya Róza 1995).

A **verbális gondolkodás** megfelelősége azt jelenti, hogy a gyermek képes a verbális emlékezetre, az okokozati összefüggések felismerésére, ítélet alkotására stb. Fejlesztése akár a tanulók spontán megnyilatkozásainak tapintatos korrigálásával, akár a szövegfeldolgozás megfelelő kérdésfeltevéseivel, akár a tartalommondást segítő helyes szempontok megválasztásával történhet.

Az **együttműködési képesség** a kommunikációs helyzethez való alkalmazkodást jelenti. Bár a szóbeli és az írásbeli kommunikáció lényegesen különbözik egymástól, a szóbeli szituációs gyakorlatok hasznos tapasztalatokat nyújthatnak az írásos megnyilatkozásokhoz is (*Ki vagyok én? Mi a mondanivalóm? Kinek szól az üzenet? Milyen nyelvi és társas szabályok szerint fogalmazzam meg a gondolataimat?*)

Az írásbeli szövegalkotásnak nyelvhasználati szempontból alapja az **írás** készség szintű alkalmazása, valamint ehhez kapcsolódóan az alapvető **helyesírási és nyelvtani tudnivalók** elsajátítása. Első osztálytól kezdve

és a fogalmazás tanításával párhuzamosan is bővítjük a gyerekek tapasztalatait az írásbeli közlés szabályait illetően.

A fogalmazások témaválasztása akkor motiváló, ha figyelembe veszi a gyermekek életkori sajátosságait, a világról, környezetükről szerzett **ismereteiket, tapasztalataikat**. Az alapozásban éppen ezért fontos szerep jut ezen ismeretek bővítésének, mindenekelőtt az olvasmányok elemzését előkészítő beszélgetésekben, valamint a szövegfeldolgozások során. Ezzel szorosan összefügg a szóbeli kifejezőképesség (szókincs, mondatalkotási képesség), a szóbeli – reproduktív és produktív – szövegalkotás fejlesztése, amellyel jó alapokat tudunk adni a tanulóknak az írásbeli szövegalkotáshoz is.

Az előkészítés közvetlen módját az írott szövegekre, valamint az azok alkotására vonatkozó ismeretek nyújtása jelenti. Az alapozó munka ebben az esetben is már első osztályban elkezdődik, majd a fogalmazás tanításával párhuzamosan folytatódik. A legtöbb lehetőség természetesen az olvasásórai szövegelemzésben adódik, de a szóbeli szövegalkotás fejlesztése, vagy a nyelvtani ismeretek nyújtása, elmélyítése során is van mód a szövegsajátosságok tudatosítására. A tanulók már az alapozó időszakban tapasztalatokat szerezhetnek különböző műfajú szövegek témájáról, a címadásról, a szövegstruktúráról, mindenekelőtt az elbeszélő szövegek szerkezetéről, a szövegfelépítés logikai rendjéről, a szövegfajta és a stílus, nyelvhasználat összefüggéseiről (mese, vers stb.).

Fogalmazás, írásbeli szövegalkotás

A Kerettanterv (2004) a következők szerint határozza meg a fogalmazástanításhoz kapcsolódó fejlesztési követelményeket: *„A szóbeli és az írásbeli szövegalkotó képesség fejlesztése különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, reprodukálásuk jelenti a szövegalkotás első lépéseit. Ezek nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz: a képzelet, az érzelmek önálló kifejezéséhez. Egyúttal forrásai az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának, hozzájárulnak az önkifejezés igényének és képességének fejlődéséhez."*

Mai fogalmazástanításunk kommunikációközpontú, ami azt jelenti, hogy a mintakövetés és az egyéni kreativitás, a szövegalkotó szabályok tudatosítása és az aktuális kommunikációs helyzet figyelembevétele, a kötöttség és a szabadság megfelelő arányban állnak egymással (Kernya Róza 1995). Az ismeretnyújtás nem öncélú, hanem a szövegalkotás tudatosítását szolgálja, az ismeretek elmélyítése, a gyakorlás pedig a tanulókhoz igazodva kellően motiváló és differenciált.

Ismeretnyújtás, gyakorlás – motiváció

1. Az anyaggyűjtés módjai

A tanulók az anyaggyűjtés módjaival már 1–2. osztályban találkoznak olvasásórán, amikor saját vagy olvasmányaikból szerzett élményeikről számolnak be. A megfigyelés, az élmény, az olvasmányok vagy a fantázia mint a fogalmazások forrásai, anyaggyűjtési módjai 3. osztálytól jelennek meg ismeretanyagként számukra. Alkalmazásukat a téma, a műfaj, valamint a kommunikációs cél határozza meg. Az osztály közös élményei vagy a gyerekek saját tapasztalatai egyaránt erősen motiválhatják a közlési szándékot. Néhány gyakorlati példa: a legkedvesebb játékról szóló leíró fogalmazás alapja elsősorban a megfigyelés, amelyhez a szempontok megadásával a gyermekek látásmódját, gondolkodását és szókincsét egyaránt fejlesztjük. Az osztály közös élményének, akár egy vásárcsarnoki séta során szerzett tapaszta-

Komplex anyanyelvi óra

latainak megörökítéséhez többféle érzékterület (hangok, ízek, illatok, látvány) felidézése adhat segítséget (Hegedűs 8), de akár egy olvasmányélményhez kapcsolódó fogalmazás esetében is érdemes ugyanezt megtenni az érzékletesebb kifejezés érdekében. A leírások nem csupán megfigyelésen, vagy olvasókönyvből szerzett ismereteken alapulhatnak, hanem lehetőséget adhatunk a gyerekeknek az önálló „kutatásra", könyvtári anyaggyűjtésre (történelmi, irodalmi személyiség, lakóhely stb. bemutatása). Az egyik legfontosabb motiváló elem, amely az anyaggyűjtést is meghatározhatja, a címzett kiléte. Több pedagógus az iskolai vagy osztályújságokhoz kapcsolja a fogalmazásokat gazdagítva ezzel a témaválasztási, anyaggyűjtési és műfaji lehetőségeket. (Szontagh 22)

2. A mondanivaló tervezése

A tervezés a téma, majd a cím kiválasztását, a cím és a tartalom, a műfaj és a kommunikációs helyzet összefüggésének tudatosítását, a vázlatkészítést jelenti. A Kerettanterv (2004, 14) ajánlása szerint: *„A témaválasztás és a szövegalkotás előkészítése döntően meghatározza az önálló alkotás sikerét. Ezért a gyerekhez közeli, érdeklődésére számot tartó, képzeletét, kreativitását ösztönző témát célszerű választani."* A címadás tevékenységét a szövegfeldolgozások során alapozzuk meg, cím és téma, cím és tartalom összefüggésére ugyancsak az olvasmányok feldolgozása közben világítunk rá. A tudatosítás célzott fogalmazási feladatokkal, műhelygyakorlatokkal tovább folytatható – képhez, szövegrészlethez, szöveghez címválasztás, cím alapján a várható tartalom meghatározása (Hegedűs 8), hibás címek kiválasztása, javítása stb. A vázlatkészítés ugyancsak első osztálytól végzett tevékenység, amely kezdetben az olvasmányok részekre tagolása során nyújt segítséget a tartalmi, szerkezeti egységek felismeréséhez, később pedig a szövegreprodukciót, valamint az önálló szövegalkotást támogatja. A jó vázlat ismérveinek tudatosítása a logikus gondolkodás képességére alapul, és szorosan összefügg a műfaji és szerkesztési ismeretekkel. A gyakorlás 3. és 4. osztályban sem csupán a fogalmazásórák feladata, hiszen ez az önálló tanulásra való felkészítésnek is szerves része.

3. Műfaji és szerkesztési ismeretek

Az 1–2. osztály olvasásóráin szerzett műfaji tapasztalatokra épülnek a 3–4. osztályban tudatosított műfaji ismeretek. Mindenekelőtt az elbeszélés (mese), a leírás és a levél fogalmának kialakítása, illetve a meglévő ismeretek bővítése valósul meg ekkor, valamint néhány egyéb műfaj (hír, hirdetés, meghívó, recenzió) elméleti és gyakorlati megismertetésére van mód. Ekkor történik az elbeszélésnek és a leírásnak mint fogalmazási elemnek a meghatározása és megfigyeltetése, illetve alkalmaztatása is.

Az elbeszélés mint műfaj – ezen belül is különösen a mese – sajátosságaiból adódóan (cselekményesség, konfliktushelyzetek, különböző jellemű szereplők stb.) közel áll a gyermekek érdeklődéséhez, az 1. osztálytól végzett szövegelemzések pedig segítik a cselekményszerkezet, a sémák, jellemző jegyek felismerését, illetve reproduktív, produktív alkalmazását. A szerkezeti felépítés tanítása során a logikai tagolás, az előzmény-következmény, okokozat, illetve az időrend, valamint a helyszínek térbeli sorrendjét figyeltetjük meg, illetve gyakoroltatjuk. A fogalmazási műhelygyakorlatok egy-egy művelet elmélyítését szolgálják, egyben a differenciálásnak is fontos eszközei (események sorrendbe állítása, események, időpontok, helyszínek társítása, hiányzó szövegrészek pótlása, szerkezeti szempontú szövegjavítás stb.).

A meseelemzés, meseírás tevékenységéhez kapcsolódva mindenképpen meg kell említeni Csikesz Erzsébet különleges, a mesemorfológiára alapozott fogalmazástanítási koncepcióját, amely sajátos jelrendszert alkalmazva bontja elemeire, majd rakja össze az egyes mesetípusokat.

A leírás részben az ismeretterjesztő olvasmányokban, részben pedig az irodalmi elbeszélő szövegek részeként jelenik meg az alsó tagozatban, tanítása során a logikai és térbeli sorrendiség ismérveit tudatosítjuk (általános benyomások – részletek, közelebbi – távolabbi, külső-belső tulajdonságok). Szövegértés és szövegalkotás e műfajban is szervesen összekapcsolódik, s mind az irodalmi, mind pedig a szakszövegek szempontjából nagyon fontos mindkettő fejlesztése. A gyakorlás néhány feladattípusa: leírás valamely szerkezeti részének tervezése (bevezetés, tárgyalás, befejezés), hiányos szöveg kiegészítése (tulajdonságok), helytelen sorrend korrigálása stb.

Kompetenciafejlesztés

4. Stilisztikai ismeretek

Önálló stilisztikai ismereteket nem tanítunk az alsó tagozatban, ugyanakkor a fogalmazások nyelvi megformálásának kívánatos elemeit tudatosítjuk. A legfontosabb szempont az adekvátság, azaz a kommunikációs helyzetnek, szándéknak és a szövegműfajnak megfelelő kifejezésmód. A gyakorlatban ez mindenekelőtt a stílus tömörségében, szabatosságában, hangulatosságában és szemléletességében jelenik meg. A fogalmazásírás előkészítő fázisában ehhez felidéztetjük a tanulók ismereteit, tapasztalatait, élményeit, nemegyszer az adott műfaj jellegzetes irodalmi vagy egyéb előfordulásait mutatjuk példaként, tisztázzuk a kommunikációs szerepeket, és mozgósítjuk a szókincs aktuális elemeit. Az elkészült fogalmazásokban egyaránt értékeljük a mondanivaló helyes, világos megfogalmazását, valamint a stílus „szépségét", azaz szemléletességét, kifejezőerejét.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy az írásbeli szövegalkotás tanítása valóban nagyon összetett folyamatos és tudatos alapozást, az elmélet és a gyakorlat szoros összhangját megkívánó területe az anyanyelvi nevelésnek. Fogalmazástanítás és motiváció összefüggését a cikk bevezetőjében felsorolt egyéb tényezők elemzésével természetesen még tovább lehetne vizsgálni, jelen tanulmány célja azonban elsősorban az ismeretnyújtás és gyakorlás szempontjainak áttekintése volt. Az óravezetés, az alkalmazott munkaformák vagy az értékelés szerepének tárgyalása további tanulmányok tárgyául szolgálhat.

Szakirodalom

1. Adamikné Jászó Anna: Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig. Trezor, Bp., 2006
2. Az anyanyelvi nevelés módszerei. (szerk. Kernya Róza) Kaposvár, 1995
3. Bartha Jánosné: Ötletek az írásbeli szövegalkotás tanításához. Tanító, 1998/9. 16–17.
4. Borbély Andrea: Én így tanítom... Fogalmazástanítás, 1999/1. 12–18.
5. Cs. Czahesz Erzsébet: Írásbeliség és tanítás (Neveléstudomány. az ezredfordulón). Bp., 2000. 235–40.
6. Csikesz Erzsébet: Találd ki a mesémet! Tankönyvkiadó, 1986
7. Hasmann Károlyné: Egy gyermekújság felhasználása tanítási órákon. Tanító, 2004/2. 14–15.
8. Hegedűs Ferencné: Önértékelés fogalmazásórán. Tanító, 2000/2. 8.
9. Kivovicsné Horváth Ágnes: Integrált szemléletű fogalmazástanítás. Tanító, 2001/3. 12–13.
10. Kovátsné Németh Mária: Paradigmaváltás a motivációkutatásban. Tanító, 2006/3. 12–13.
11. Kunoss Judit: Fogalmazástanítás az alsó tagozatban. Bp., 1983
12. Magassy László: A fogalmazás tanításának elvei és módszerei. Bp., 1995
13. Orbán Józsefné: A fogalmazás gyakorlása kooperativitáson (együttműködésen) alapuló tanulásszervezéssel. Csengőszó, 1996/9. 11–14.
14. Réthy Endréné: A tanulási motiváció elemzése (Neveléstudomány az ezredfordulón). Bp., 2000 153–161.
15. Réthy Endréné: Motiváció, tanulás, tanítás. Bp., 2003
16. Szontagh Tamásné: Osztályújság az alsó tagozaton. Tanító 2000/8. 22–23.
17. Szőllősi Kálmánné: A kifejezőképesség fejlesztése. Tanító 2001/7. 11–12.; 2001/8. 8–9.
18. Terei Andrásné: Az írásbeli szövegalkotás előkészítésének lehetőségei. Tanító 1999/9. 13-14.; 1999/10. 19.
19. Winkler Márta műhelyében: A fogalmazás készsége a gyerekek életéből születik. Tanítás – Tanulás 2005/6. 3–9.

A MAGYARORSZÁGI REFORMÁTUS EGYHÁZ 2007. ÉVI II. TÖRVÉNYE A REFORMÁTUS HITTANOKTATÁSRÓL

Zsinati Határozat
A Magyarországi Református Egyház református hittanoktatásról szóló 2007. évi II. törvényének elfogadásáról

A Magyarországi Református Egyház Zsinata – megköszönve az Oktatásügyi valamint a Jogi és Egyházalkotmányi Bizottság munkáját – a református hittanoktatásról szóló 2007. évi II. törvényét elfogadja, bevezetéséhez hozzájárul.

Preambulum

A Magyarországi Református Egyház Jézus Krisztus missziói parancsának (Mt 28, 18-20.) engedelmeskedve tanítói szolgálatot végez. Ebben a küldetésében elfogadja azt a megbízatást és felelősséget, amelyet a Szentháromság Isten kijelentése bíz rá.

Az egyház tanítói szolgálatában mindazokat részesíti, akik azt kérik, vállalják vagy elfogadják korra, nemre, felekezeti és társadalmi meghatározottságra tekintet nélkül. Az egyház gyülekezeteiben él, s a gyülekezet létéhez elidegeníthetetlenül hozzátartozik a tanítás, a katechézis. A tanítás része az egyház küldetésének, életének, szolgálatának.

A Magyarországi Református Egyház – a Magyar Köztársaság Alkotmánya és a Magyarországi Református Egyház Alkotmánya, továbbá a lelkiismereti- és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló hatályos törvények valamint egyéb jogszabályok és megállapodások alapján – a reformátorok örökségét elfogadva, a tanítás szolgálatát nem zárja be a templomok falai közé, hanem megkeresi és felhasználja azokat a lehetőségeket, amelyekben közvetlenül szólíthatja meg a katechézis érintettjeit. Ezért iskolákat tart fenn, él az egyházi és nem egyházi oktatás keretében tartható hit- és erkölcstanoktatás lehetőségével, valamint gyülekezeteiben is megszervezi és végzi a hit- és erkölcstanoktatást [a továbbiakban hittanoktatást].

A református hittanoktatás célja és feladata, hogy a tanulók az életkoruknak és az általános műveltségi szintjüknek megfelelő szintű bibliaismereti, egyháztörténeti, dogmatikai, etikai, egyházzenei, valamint az egyház életének mindennapjairól szóló ismeretanyaggal rendelkezzenek. Mindezek mellett a hittanoktatás hitre való nevelés illetve hitben való nevelés, amelynek során segíteni kell növendékeinket abban, hogy bibliaolvasó és imádkozó, a gyülekezet közösségében Igével és úrvacsorával rendszeresen élő, áldozatkész keresztyénekké váljanak. [Heidelbergi Káté 21. kérdés-felelet]

I. Általános rendelkezések

A törvény szabályozási köre

1. §

(1) E törvény szabályozási köre kiterjed a Magyarországi Református Egyház bármely jogi személyére, illetve az általuk fenntartott közoktatási intézmények szervezésében folytatott hittanoktatásra (hitoktatásra), továbbá a hittanoktatást érintő tevékenységre, függetlenül attól, hogy azt milyen intézményben, szervezetben látják el.

(2) A szabályozási kör kiterjed a hittanoktatást szervező egyházi jogi személyek és intézmények tisztségviselőire, alkalmazottaira és a hittanoktatás növendékeire.

(3) E törvénnyel összhangban kell állnia az egyházi jogi személyek által a hittanoktatással, valamint a református hittanoktató (hitoktató), a református vallástanárképzéssel összefüggésben megalkotott és megalkotandó valamennyi jogszabálynak, határozatnak és szabályrendeletnek, intézkedésnek.

II. Tartalmi kérdések

Tantervi szabályozás

2. §

(1) A Magyarországi Református Egyházban a református hittanoktatás történhet
a) református egyház által fenntartott közoktatási intézményekben,
b) más egyház által fenntartott közoktatási intézményekben,
c) más fenntartású közoktatási intézményekben,
d) református egyházközségekben vagy intézményekben.

(2) A hittanoktatás alapvető célkitűzéseit, formai és tartalmi követelményeit a Zsinat által elfogadott *Református hittanoktatási kerettanterv* határozza meg. Az ettől való eltérés lehetőségét külön szabályrendelet szabályozza.

(3) A kerettanterv alapján a közoktatási intézmények és református egyházközségek *helyi tantervet, tantárgyi programot* készítenek a helyi sajátosságok (csoportok összetétele, személyi feltételek, iskolai és gyülekezeti adottságok) figyelembe vételével.

(4) A helyi tantervnek tartalmaznia kell a hittanoktatás alapelveit, céljait, feladatait, a kerettanterv által előírt tananyagot, a meghatározott minimum követelményeket, a tankönyvek listáját, s az értékelés formáit.

(5) A helyi tantervek alkalmazásának előfeltétele
a) a református közoktatási intézmények esetében a Református Pedagógiai Intézet,
b) a más fenntartású közoktatási intézmények és a református egyházközségekben szervezett hittanoktatás esetében az egyházmegyei katechetikai megbízottnak támogató szakvéleménye.

Tankönyvek, segédkönyvek

3. §

(1) A hittanoktatásban felhasználható *tankönyvek* listáját a Református Pedagógiai Intézet javaslata alapján, a Zsinat Oktatásügyi Bizottságának előterjesztésére, a Zsinat Elnöksége hagyja jóvá.

(2) A Református Pedagógiai Intézet és a Kálvin János Kiadó gondoskodik a hittankönyv-ellátás (kiadás és terjesztés) megszervezéséről. A tankönyvek mellett olyan segédkönyvek használhatók, amelyek református hitvallásosságukban, tartalmi és pedagógiai igényességükben megfelelnek a kerettanterv általános célkitűzéseinek.

Az érettségi vizsga

4. §

(1) A középiskolákban a református hit- és erkölcstan kötelezően választható érettségi tantárgy. A Magyarországi Református Egyház által fenntartott középiskolákban biztosítani kell a jelentkezők számára az érettségire való felkészítést s a vizsga megszervezését.

(2) A hittan érettségi vizsgán a tanterv alapján elsajátított ismeret mérhető és értékelhető.

(3) Az érettségi vizsga kétszintű:
a) középszintű (szóbeli),
b) emeltszintű (írásbeli és szóbeli).

(4) Az érettségi vizsga tartalmi követelményeit *„A református hit- és erkölcstan érettségi vizsga részletes követelményei"* című dokumentum szabályozza, amelyet a Zsinat hagy jóvá.

Técsői tér, Nereszen a háttér

III. A hittanoktatásban alkalmazottak

Képesítési és alkalmazási feltételek

5. §

(1) A közoktatási intézményekben, illetve egyházközségekben a református hit- és erkölcstan tantárgy oktatására református hittanoktatókat, református vallástanárokat vagy református lelkészeket kell alkalmazni, illetve megbízni.

(2) Református hit- és erkölcstan tanárként (vallástanárként) alkalmazható az a személy, aki
a) gyülekezet által szervezett hittanoktatás esetén (helyszíntől és életkortól függetlenül református lelkészi (MA, master, egyetemi végzettség értékű), református hittanoktatói (BA, bachelor, főiskolai végzettség), vagy református vallástanári (MA, master, egyetemi végzettség) oklevéllel rendelkezik.
b) egyházi (református, evangélikus, katolikus) fenntartású iskolában, valamint olyan más fenntartású iskolában, ahol a hit-és erkölcstan tantárgy oktatása a pedagógiai programban szerepel:
- az 1-4. évfolyamon: református lelkészi (MA), református hittanoktatói (BA),
- az 5-8. évfolyamon: református lelkészi (MA), református hittanoktatói (BA), vagy református vallástanári (MA)
- a 9-13. évfolyamon: református vallástanári (MA) oklevéllel rendelkezik.

Az alkalmazási feltételek alól – indokolt esetben – a gyülekezeti hittanoktatás esetében a presbitérium, a (2) bekezdés b) pontban foglaltak esetében az illetékes egyházi hatóság egy-egy évre felmentést adhat.

Az alkalmazás szabályai

Lelkészi jellegű alkalmazottak

6. §

(1) A megválasztott gyülekezeti lelkész az egyházalkotmány 39. § (1) d) pontja értelmében kötelezett a hittanoktatás végzésére.

(2) A hittanoktató lelkészekkel egyházi szolgálati jogviszony létesítendő, amelyet a Magyarországi Református Egyház vonatkozó jogszabályai szabályoznak.

7. §

(1) Református egyházi fenntartású közoktatási intézményben a hittanoktató lelkésznek az állami közoktatási törvény szerinti hozzájárulást – az intézményvezető kérelmére – az igazgatótanács (hiányában a presbitérium, egyházmegyei ill. egyházkerületi közgyűlés) előterjesztésére az egyházkerület püspöke adja.

(2) A püspöki hozzájárulás vagy kirendelés alapján az intézmény a hittanoktató lelkésznek díjlevelet ad, amely tartalmazza különösen: a feladatot, a szolgálati időkeretet, a lelkészi javadalmat és a felelősségi viszonyokat.

(3) A református lelkész az illetékes esperes javaslatára kiállított püspöki hozzájárulással végezhet hittanoktatást nem református oktatási intézményben.

(4) A fenntartói egyetértés vagy a püspöki hozzájárulás (kirendelés) visszavonása esetén megszűnik az adott díjlevél hatálya, ezzel az egyházi személy jogviszonya is az intézménnyel.

Nem lelkészi jellegű alkalmazottak

8. §

(1) Református egyházi fenntartású közoktatási intézményben a hittanoktatónak illetve vallástanárnak az állami közoktatási törvény szerinti hozzájárulást – az intézményvezető kérelmére – az igazgatótanács (hiányában a presbitérium, egyházmegyei illetve egyházkerületi közgyűlés) előterjesztésére az egyházkerület püspöke adja.

(2) A református hittanoktató vagy vallástanár az illetékes esperes javaslatára kiállított püspöki hozzájárulással végezhet hittanoktatást nem református oktatási intézményben.

(3) A hittanoktatóval és vallástanárral kötött munkaszerződésben rögzíteni szükséges a hitéleti követelményeket, a munkabér kifizetésének módját, a szerződés megszűntetésének rendes és rendkívüli eseteit, valamint a hittanoktató illetve vallástanár kapcsolatát a helyi egyházközség(ek)kel.

(4) Nem református közoktatási intézményben az alkalmazó egyházi jogi személy a legalább heti 15 tanórát teljesítő nem lelkészi jellegű református hittanoktatóval ill. vallástanárral munkaszerződést köt.

(5) A munkaszerződés szólhat határozatlan és határozott időre egyaránt.

(6) A főállású ill. további foglalkoztatott munkavállaló munkaszerződésében rögzíteni kell a munkaidőkeretet (teljes munkaidő, részmunkaidő). A munkaszerződésben szabályozott munkaidőnek megfelelően a munkáltató munkaidő-nyilvántartást vezet.

(7) Nem lelkészi jellegű református hittanoktatóval és vallástanárral legfeljebb heti 14 tanítási óráig megbízási jogviszony is létesíthető, a polgári jog szabályai szerint. Ez esetben a megbízó és a megbízott óradíjban állapodik meg.

(8) Munkaviszony és megbízási jogviszony létesítése esetén egyaránt ki kell kérni az igazgatótanács (hiányában a presbitérium, egyházmegyei ill. egyházkerületi közgyűlés) egyetértését az állami közoktatási törvény alapján szükséges hozzájárulás beszerzéséhez.

A munkavégzés szabályai

9. §

(1) A református hittanoktatót, vallástanárt, hittanoktató lelkészt munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy
a) a református közoktatási intézmények főállású alkalmazottjaként a nevelőtestület teljes jogú tagja legyen,
b) szolgálati helyén emberi méltóságát és személyiségi jogait tiszteletben tartsák, hit- és erkölcstan tanári (vallástanári) tevékenységét értékeljék és elismerjék,
c) az iskola jóváhagyott pedagógiai programja és tanterve alapján megválassza az alkalmazott tankönyveket, taneszközöket, segédanyagokat,
d) szakmai ismereteit, tudását továbbképzésekben való részvétel útján gyarapítsa,
e) alkalmazása, munkavégzése vitás kérdéseiben jogorvoslatot kapjon.

(2) A református hittanoktató, vallástanár és hittanoktató lelkész alapvető kötelessége, hogy a Református Egyház tanításaival, hitvallásaival és törvényeivel megegyező életvitelt folytatva,
a) a rá bízott gyermekeket, tanulókat fejlettségi és képességi szintjükhöz igazodva, életkori különbözőségeikre is figyelve, egyházi felhatalmazásához és megbízatásához hűségesen, hittanoktatásban részesítse,
b) a növendékek felügyeletét – a házirend szerint - a hittanoktatás ideje alatt ellássa, gondoskodjon a

balesetvédelmi előírások betartásáról, a rongálások elkerüléséről,
c) ismertesse meg a gyermeket és tanulókat a keresztyén közösségi élet értékrendjével és lehetőségeivel, s törekedjen azok megtartására illetve megtartatására,
d) a szülőknek, tanulóknak rendszeresen adjon tájékoztatást az őket érintő kérdésekről,
e) a munkaszerződésében, illetve díjlevelében foglalt feladatokat pontosan elvégezze,
f) a vonatkozó jogszabályok szerint továbbképzésen vegyen részt,
g) az alkalmazó által igényelt, de a munkaszerződésben illetve a díjlevélben nem rögzített feladatokat eseti megállapodás alapján elvégezze.

IV. Szervezési és igazgatási kérdések

A hittanoktatás szervezése

10. §

A református közoktatási intézményekben a református hittanoktatás szervezését a Református közoktatási törvény szabályozza.

11. §

(1) A más fenntartású közoktatási intézmények református tanulói számára – lehetőleg az intézményben – a területileg illetékes református egyházközség hittanoktatást szervez, valamint gondoskodik a hittanoktatás személyi és szakmai feltételeinek biztosításáról. Ezen intézmények esetében indokolt esetben esperesi hozzájárulással a hittanoktatás összevontan is megszervezhető. Amennyiben a hittanoktatás megszervezéséről vagy ellátásáról az egyházközség nem tud gondoskodni, akkor erről értesíti az illetékes esperest, aki minden lehetséges eszköz felhasználásával haladéktalanul gondoskodik a feladat megoldásáról.

(2) A gyülekezeti hittanoktatás a gyülekezet katechézisének szerves része, így annak megszervezése, személyi, tárgyi és egyéb feltételeinek biztosítása az egyházközség presbitériumának a feladata.

(3) Az egyházközség által szervezett hittanoktatásért, a vonatkozó egyházi törvények és szabályrendeletek betartásáért az egyházközség elnöksége valamint a hittanoktatást végzők együtt felelnek.

(4) Az egyházközség együttműködik a hittanoktatás megszervezése érdekében a közoktatási intézmények vezetőivel, pedagógusaival. Probléma esetén erről az egyházmegye elnökségét tájékoztatja. Az egyházmegye elnöksége az eset kivizsgálását kezdeményezi a közoktatási intézmény fenntartójánál.

A tanulói nyilvántartás

12. §

(1) Az egyházközség lelkipásztora pontos tanulói nyilvántartást vezet a keresztelési anyakönyv, illetve a rendelkezésre bocsátott iskolai adatok alapján. A tanulói csoportok megszervezése után október 1-jéig a lelkipásztor a tanulói nyilvántartásokat (létszámjelentő adatlap a református hittanoktatás szervezéséhez) eljuttatja az egyházmegye espereséhez.

(2) A hittanoktatásban résztvevő tanulók személyes adatainak a kezeléséért az egyházközség esetében a lelkipásztor, az egyházmegye esetében az esperes a felelős. Ezen adatok kizárólag belső ellenőrzésre és belső egyházi összesítések elkészítésére használhatók fel.

A hittanoktatás dokumentumai

13. §

(1) A hittanoktatás dokumentumai:
a) létszámjelentő adatlap a református hittanoktatás szervezéséhez,
b) a hiányzási, haladási, osztályozó napló hit- és erkölcstan tantárgyból (a napló elektronikusan is vezethető, de minden félév lezárásakor ki kell nyomtatni és hitelesíteni,
c) bizonyítvány hit-és erkölcstan tantárgyból.

(2) Az egyházi iskolákban a hit- és erkölcstanból kapott osztályzatot a tanuló ellenőrző könyvébe, illetve bizonyítványába kell beírni a kötelező tantárgyak közé.

(3) A dokumentumok tervezése és kivitelezése a Református Pedagógiai Intézet, terjesztése pedig a Kálvin Kiadó feladata.

A hittanoktatás igazgatása és ellenőrzése

14. §

(1) A Magyarországi Református Egyház hittanoktatási tevékenységét a Zsinat szabályozza és felügyeli, különös tekintettel arra, hogy e törvény és egyéb jogszabályok rendelkezéseit pontosan hajtsák végre. A Zsinat – mint a református hittanoktatás legfelsőbb igazgatási és felügyeleti szerve – e tevékenységét elsősorban a Zsinati Oktatásügyi Bizottság, a Zsinati Oktatásügyi Iroda s a Református Pedagógiai Intézet által valósítja meg.
(2) A hittanoktatás helyi ellenőrzése az egyházi törvényben meghatározott egyházlátogatások keretében történik.

15. §

A **Zsinati Oktatásügyi Bizottság** a Zsinat döntés-előkészítő, javaslattevő szerve, amely:

a) segíti a Zsinat irányító és felügyeleti tevékenységét,
b) javaslatot tesz a Zsinatnak törvényalkotásra, módosításra vagy intézkedés megtételére,
c) előterjesztést tesz a Zsinat elnökségének a hittanoktatással kapcsolatos kiadványok hittankönyvvé minősítéséről, a tankönyvjegyzékbe történő felvételéről a Református Pedagógiai Intézet javaslata alapján,
d) elvi irányítást és felügyeletet gyakorol az egyházkerületi katechetikai megbízottak és/vagy az egyházmegyei katechetikai megbízottak felett.

16. §

A **Zsinati Oktatásügyi Iroda** a Magyarországi Református Egyház hittanoktatásának adminisztratív, koordináló, ügyintéző szerve, amely:

a) közvetíti a Zsinat határozatait és intézkedéseit az egyházkerületek iskolaügyi szervezetéhez, valamint az egyházkerületi és/vagy egyházmegyei katechetikai megbízottakhoz,
b) nyilvántartja a hittanoktatás országos szervezéséhez szükséges adatokat,
c) szervezi a hittanoktatás finanszírozásával kapcsolatos pénzügyi adminisztrációt,
d) kapcsolatot tart az illetékes állami szervekkel,

e) az illetékes állami szervvel együttműködve közreműködik az emelt szintű érettségi vizsga szervezésében,
f) vezetője a Zsinati Oktatásügyi Bizottság tanácskozási jogú tagja.

17. §

A Református Pedagógiai Intézet:

a) tantervek, tankönyvek és oktatási segédanyagok kiadásával és véleményezésével segíti a hittanoktatás tartalmi munkáját;
b) az illetékes állami szervvel együttműködve közreműködik a református hit- és erkölcstan tantárgy emelt szintű érettségi vizsga szakmai előkészítésében;
c) a hittanoktatás tartalmi fejlesztését segítő szaktanácsadók alkalmazásával országos szaktanácsadói hálózatot működtet;
d) gondozza az Országos Református Szakértői Névjegyzék részeként a hittanoktatás tantárgyi szakértőinek listáját;
e) szakmailag segíti az egyházkerületi és/vagy az egyházmegyei katechetikai megbízottak munkáját;
f) továbbképzési programokat és egyéb országos rendezvényeket szervez;
g) vezetője tanácskozási joggal részt vesz a Zsinat Oktatásügyi Bizottságának munkájában.

18. §

(1) Az egyházkerület (illetve egyházmegye) területének hittanoktatással kapcsolatos feladatait egyházkerületi (illetve egyházmegyei) bizottságra vagy előadóra (tanácsosra, igazgatóra) bízhatja.

Feladataik:

a) A hittanoktatás adminisztrálása, koordinálása, ügyintézése, szakmai felügyelete és tanácsadása, a továbbképzések segítése. Észrevételei(k) alapján intézkedésre református egyházi fenntartású intézmény esetén a fenntartó, egyébként az egyházmegye elnöksége, másodfokon az egyházkerület elnöksége jogosult.
b) Kapcsolattartás a Zsinati Oktatásügyi Irodával, a Református Pedagógiai Intézettel és a többi illetékes egyházkerületi (illetve egyházmegyei) megbízottakkal.

(2) Az illetékes egyházkerületi előadó (tanácsos, igazgató) katechetikai ügyekben a Zsinat Oktatásügyi Bizottságának ülésén tanácskozási joggal részt vesz.

V. A hittanoktatás finanszírozási kérdései

19. §

(1) A hittanoktatók, vallástanárok és hittanoktató lelkészek díjazását munkaszerződésük vagy díjlevelük tartalmazza.

(2) A munkaszerződésben rögzíteni kell:

a) hogy a hittanoktatás anyagi fedezetét a Magyar Köztársaság éves költségvetésében erre a célra biztosított keretösszeg adja;
b) hogy az állami támogatás tartós szüneteltetése (legalább 60 nap), vagy megszűnése rendes felmondási indoknak minősül.

(3) A hittanoktatók, vallástanárok és hittanoktató lelkészek határozott idejű alkalmazásánál az augusztus 1.-július 31. közötti időszak veendő figyelembe.

Vegyes és záró rendelkezések

20. §

(1) E törvény a 20. § (2) bekezdésben foglaltak kivételével 2007. szeptember 1-jén lép hatályba.

(2) A hittanoktatásban alkalmazottak illetve megbízottak képesítési és alkalmazási követelményeiről szóló 5. § (2) bekezdés rendelkezéseit 2012. szeptember 1-jétől kell alkalmazni.

Megállapította a Magyarországi Református Egyház 2003. február 27-én megnyílt XII. Zsinatának tizenegyedik ülésszaka.

Kelt Budapest, 2007. május 16.

Mellékletek

I. A *Református hittanoktatási kerettanterv* kiadásáról szóló határozat
II. A *Református hittanoktatási kerettanterv*
III. A református hit és erkölcstan tankönyvek jegyzéke
IV. A református hit- és erkölcstan érettségi vizsga részletes követelményrendszere
V. Létszámjelentő adatlap a református hittanoktatás szervezéséhez
VI. Hiányzási, haladási, osztályozó napló hit- és erkölcstan tantárgyból
VII. Bizonyítvány hit- és erkölcstan tantárgyból
(Zs- 143 /2007.)

Budapest, 2007.május 25.

/ Dr. Nagy Sándor /
egyházkerületi főgondnok,
a Zsinat világi elnöke

/ Dr. Bölcskei Gusztáv /
püspök,
a Zsinat lelkészi elnöke

A Tisza Técsőnél

A Collegium Gabrielense régizene- és táncegyüttes története és működése

Dr. Demény Piroska

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium régizene- és táncegyüttese 1992-ben alakult. Mondhatni a nulláról indult, ugyanis ilyenfajta foglalkozásnak, tevékenységnek hagyománya sem volt iskolánkban, nem volt hozzáértő oktató, hangszerek, egyszóval az érdeklődésen kívül semmi. Király Edit nyugdíjas tanárnőnek, a helyi EMKE elnökének jó kapcsolata volt a kolozsvári régizenészekkel, nevezetesen László Bakk Anikó tanárnővel, és ő szorgalmazta, hogy próbálkozzunk Enyeden is ezzel a tevékenységgel. Annál inkább indokoltnak tűnt, mivel ezekben az években kiépülőben volt a tanító- és óvónőképző tagozat, akik számára ez a foglalkozás nagyon hasznosnak ígérkezett.

És elkezdődött a szervezkedés. Pályázatot nyújtottunk be az Illyés Közalapítványhoz, és az elnyert összegből hangszereket vásároltunk. Összeállt egy tanulni vágyó kis csapat. Tomai Gyöngyi tanítónő és Demény Piroska tanárnő irányításával hétvégeken felutaztak Kolozsvárra, ahol részt vettek az Amaryllis klub által szervezett reneszánsz táncházban. Ilyenkor az enyedi csapattal külön is foglalkoztak, új táncokat tanítottak diákjainknak. A csapat szakmai irányítói ebben az időszakban László Bakk Áron, Tóth Mária és Filip Ignác voltak. Utána itthon, hetente egyszer, zajlott a próba, a Kolozsváron tanultak begyakorlása, illetve a kolozsvári képzésen részt nem vevő tagok betanítása. Sajnos a tanügyi keret nem biztosított anyagi támogatást, így a diákok saját költségen utazgattak.

A lelkesedést és az érdeklődést látván, egy idő után, az Amaryllis klub tagjai maguk utaztak le Enyedre tanítani diákjainkat, havonta egyszer. Az oktatók dicséretére legyen mondva, díjmentesen tanítottak, az együttes tagjai csupán az útiköltségüket térítették. Ilyen körülmények között óriási segítséget jelentett, amikor egy soltvadkerti iskola felajánlotta, hogy az együttes tagjai és oktatóik, minden nyáron egy tíznapos ingyenes táborban vehetnek részt, a Zuglói Gyermektábor vendégei lehetnek, ahol lehetőség nyílt arra, hogy tökéletesítsék eddigi tudásukat, illetve új táncokat tanuljanak. Ekkor már az együttes nemcsak táncosokból állt, hanem saját zenészgárdával is rendelkezett.

Nagy gondot jelentett a fellépések idején az öltözék. Kezdetben Kolozsvárról kölcsönöztünk ruhákat, de egy kis leleményesség folytán hamarosan ez a gond is megoldódni látszott. Az iskolába elég gyakran érkeztek segélyszállítmányok. Az együttes irányítói kiválogatták a megfelelő anyagokat. Erdőháti Katalin rajztanárnő, Tomai Gyöngyi tanítónő és egy ügyes varrónő anyuka segítségével elkészült az együttes ruhatára is.

A következő fontosabb epizód az együttes életében a 2001 nyarán Enyeden szervezett régizene-tábor volt. Erre a rendezvényre az együttes egyik szakirányítója, Demény Piroska tanárnő pályázott sikeresen az Illyés Közalapítványnál. Lévén a tábor helyben zajlott, nagyobb tömeget lehetett megmozgatni, és bekapcsolódtak a tevékenységekbe a kisdiákok is. (mind a zenei, mind pedig a táncoktatás területén).

És azóta, immár tizennégy éve a régizene- és táncegyüttes létezik, működik, örvend sikereinek és átéli a kevésbé sikeres időszakokat. Ugyanis a semmiből hagyomány teremtődött, a csapat közösséggé kovácsolódott, a régiek mindig gondoskodnak arról, hogy új tagokat toborozzanak, akiket befogadnak, betanítanak, hogy a folytonosság ne szakadjon meg. Már az is hagyománnyá vált, hogy minden évben szerveznek egy búcsúelőadást, amikor a végzős tagokat ünnepélyesen elbúcsúztatják.

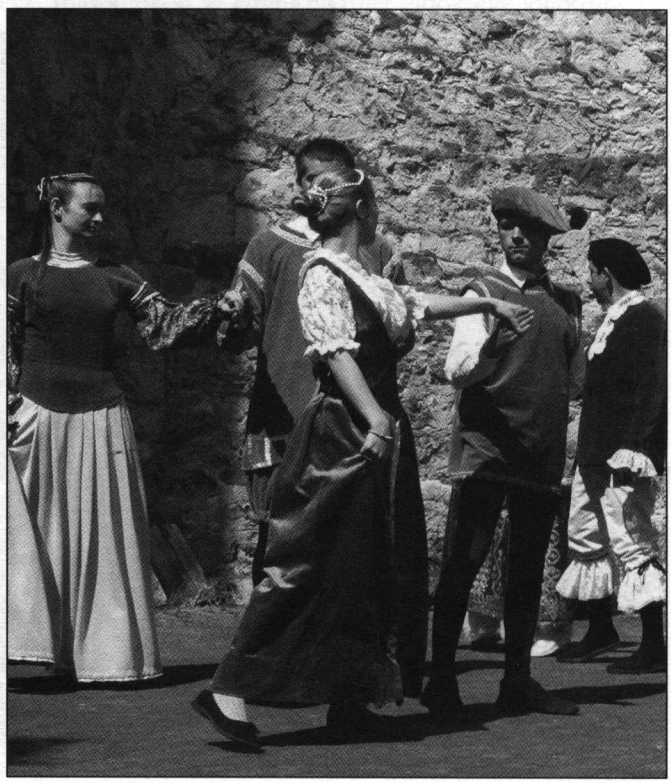

A reneszánsz reneszánsza

Feltevődik a kérdés: mi a haszna az ilyen típusú tevékenységnek? Gondolom, hogy elsősorban a gyermekek szépérzékének, művészetek iránti fogékonyságának alakítása. Disco-világunkban tanuljon, lásson mást is. De fejleszti nemcsak az ízlését, hanem a ritmusérzékét, megtanul egy sajátos mozgáskultúrát, esetleg megtanul játszani különböző hangszereken, megismer egy rég letűnt világot, magatartásformát. Tapasztalataink azonban ennél többet igazoltak. Az együttes tagjainak zöme iskolánk tanító- és óvónőképzős tagozatán végezte tanulmányait. Ők nemcsak megtanulták ápolni a reneszánsz kultúra értékeit, de visszajelzéseink vannak arról, hogy többen közülük továbbadják azt, amit Enyeden tanultak. A régi együttestagok közül jó néhányan zenélnek, táncolnak valamilyen régizene-együttesben, illetve ők maguk vezetnek saját csoportot. Az iskola pedig büszke arra, ha ilyen visszajelzéseket kap diákjairól.

Az együttes működésének másik, talán önzőbb, mérhetőbb haszna, hogy egy iskola életében számtalanszor adódnak olyan alkalmak, események, amikor kultúrműsorral kell előrukkolni, látványos, szórakoztató rendezvényeken kell szerepelni. Legyünk őszinték! Milyen jól jön néha, ha tudjuk, hogy mindig van a tarsolyunkban valami, amit különösebb nehézség nélkül elő lehet rántani. Ezért az iskola vezetősége is elismeri, és támogatja ennek az együttesnek a működését, illetve ezt a szakköri tevékenységet.

A továbbiakban a nagyenyedi régizene- és táncegyüttes néhány sikeres fellépését sorolom fel, és közben egy kis ízelítőt is bemutatok műsoraikból.

- 1993-ban Balassi-műsor;
- 1996-ban Franciaországban vendégszerepeltek;
- 1996 őszén együttesünk az ezeréves magyar iskola, illetve a honfoglalás évfordulóján Soltvadkerten vendégszerepelt;
- 1997 októberében a nagyenyedi kollégium fennállásának 375. évfordulóját ünnepelte. Ebből az alkalomból az együttes az enyedi vár udvarán Jubileumi Vásárt szervezett. A vásárt az Intrada (ünnepélyes bevonulás) nyitotta meg. A vásárban csak dukáttal (agyagból készített pénzérmével) lehetett vásárolni. A vásárosok sok érdekességgel szolgáltak a látogatóknak: külön standon malacpecsenyét sütöttek, pogácsát, gyümölcsöket, virágot, különféle csecsebecséket árultak a korabeli ruhákba öltözött diákjaink. A vendégek szórakoztatására az egyik bástya tövében a bábosok, a másiknál a cirkuszi mutatványosok ütöttek tanyát. De volt ott szerencsekerék, céllövölde, lovagi torna, sőt jövendőmondó cigányasszony is. A rovásíró és a portréfestő késő estig szolgálta a vendégeket. A táncosok és a zenészek a várszínpadon Bethlen Gábor udvarát és korát elevenítették fel. Ez volt talán az együttes életében az egyik legsikeresebb, leglátványosabb esemény;
- 1998-ban az együttes Soltvadkerten ünnepelte március 15-ét, ahol utcabálon mutatkozott be a közönségnek;
- 2000-ben a csapat kiegészült a kicsik (V-VIII.oszt.) csoportjával, akiket ünnepélyes módon, egy előadás keretében avattak fel;
- 2001 májusában az együttes egy tavaszi vásárt improvizált a kollégium udvarán felállított színpadon a Bethlen-napok alkalmával;
- 2001 nyarán részt vettek a Kolozsváron megszervezett Millenniumi Sokadalomban;
- 2003 tavaszán az együttes a Garabonciás együttes meghívására Budapesten vendégszerepelt;
- 2004 márciusában Kolozsváron egy táncversenyen a legjobb kontratáncosnak járó kitüntetést a mi diákunk vehette át;
- 2005 februárjában részt vettünk Gyulán a reneszánsz farsangi felvonuláson, ahol táncházat és játszóházat is szerveztünk;
- 2005 májusában a Bethlen-napok keretén belül reneszánsz táncokkal és bábokkal mutatta be az együttes a Csipkerózsika mesét;
- 2005 júliusában a Passamezzo együttessel közösen szerepeltünk a Csíkszeredán megrendezett Régizene-fesztiválon. Egy csodálatos éjszaka című reneszánszkori táncos-zenés előadást mutattuk be, amely a Hamupipőke mesejáték alapján készült;
- 2005 júniusában tizedik alkalommal rendezték meg Budapesten a vándorlelkek találkozását. A határon túli magyar fiatalok találkozójának fővédnöke Göncz Árpádné volt. Kb. 16 ország résztvevői gyűltek egybe. Erre az ünnepségre meghívást kapott és részt vett a mi csapatunk is.

Hisszük, hogy azok a fiatalok, akik együttesünknek tagjai voltak vagy lesznek, mélyen érző, zene és kultúra iránt fogékony emberekké válnak. Őket sokasodni látván bízunk abban, hogy a kultúra rehabilitációja is megtörténik egyszer.

A Magyar Református Középiskolák XII. Találkozójának Zárónyilatkozata

A Kárpát-medence 38 református középiskolájának 150 diákja és tanára találkozott 2007. július 4-8. között a kárpátaljai Técsőn. Ez a találkozó 1995. óta immár 12. alkalommal ad lehetőséget a közös lelki épülésre, egymás örömeinek és gondjainak megismerésére, valamint egy-egy tájegység kulturális, természeti és történelmi értékeinek felfedezésére.

A találkozó résztvevői Isten iránti hálával mondanak köszönetet a szervező házigazdáknak, a Técsői Református Líceumnak és a Técsői Református Egyházközségnek a szíves vendéglátásért és a gazdag, tartalmas programért. Köszönet illeti Ambrus Pál igazgató urat, a tantestületet, az intézmény alkalmazottait és diákjait, László Károly nagytiszteletű urat, a gyülekezet presbitériumát és közreműködő tagjait.

A szakmai értekezleteken és megbeszéléseken megerősödtünk abban, hogy a különböző egyháztestekben élő és munkálkodó, politikai határokkal elválasztott református középiskoláink azonos missziói elkötelezettséggel, egységes küldetéstudattal, magas szakmai tudással, a helyi lehetőségekhez és igényekhez igazodva végzik szolgálatukat. Különösen is bátorító volt számunkra a vendéglátó Técsői Református Líceum helytállása: Kárpátalján, a Felső-Tiszavidéken szórványhelyzetben, sokszor igen nehéz körülmények között, kiváló eredménnyel folytatják református értékmegőrző és magyarságmentő missziójukat.

A találkozó keretei között megbeszélést tartott a Református Középiskolák Igazgatói Kollégiuma és szakmai állásfoglalást fogadott el a következő kérdésekben:

- a budapesti Protestáns Szakkollégium fejlesztése, jövőképe,
- a kollégista tanulók étkezési díj-emelésének várható hatásai,
- a jogszabályi változások hatása a pedagógiai munkára.

A résztvevők köszönettel fogadták el a kaposvári Lorántffy Zsuzsanna Református Általános Iskola és Gimnázium meghívását 2008 júliusára, a következő találkozó helyszínére.

Tanárok és diákok a Técsői Református Líceum és egyben a találkozó jelmondatával vesznek búcsút egymástól: „Utaid, Uram, ismertesd meg velem!" (Zsolt 25,4).

A Magyar Református Középiskolák Igazgatói Kollégiumának állásfoglalása

„Utaid, Uram, ismertesd meg velem!" (Zsolt 25,4).

A Magyar Református Középiskolák XII. Találkozójának keretében ülésezett a Magyar Református Középiskolák Igazgatói Kollégiuma. Tanácskozásai során az alábbi aktuális kérdésekben foglalt állást:

1. A budapesti Protestáns Szakkollégium fejlesztése, jövőképe

A) Isten iránti hálával mondunk köszönetet a Protestáns Szakkollégium létrejöttéért és eddigi tevékenységéért mindazoknak, akik ezt lehetővé tették, segítették.

B) Lényegesnek tartjuk és ragaszkodunk az intézmény további működtetéséhez az eredeti céloknak megfelelően, valamint tevékenységének bővítéséhez és minőségének javításához. Ezt úgy látjuk biztosítottnak, ha annak programját, szellemiségét, felvételi elveit és rendjét a Magyarországi Református Egyház egyetértésével határozza meg az intézmény fenntartója.

C) Mindezek érdekében fölajánljuk segítségünket a szakmai program és a felvételi rendszer kidolgozásához abban a reményben, hogy református középiskoláink tehetséges diákjai nagy számban kerülhetnek be a Szakkollégium tagjai közé. Vállaljuk, hogy középiskoláink diákjait tájékoztatjuk erről a lehetőségről, és képessé tesszük őket a Szakkollégium munkájában való igényes helytállásra.

D) Fontosnak tartjuk, hogy a tehetséges, szociálisan rászoruló növendékek számára a Szakkollégium térítési díjai méltányosak legyenek. Javasoljuk, hogy a Magyarországi Református Egyház támogatása az arra érdemes és rászoruló hallgatók költségeinek csökkentésére, illetve ösztöndíjára fordítódjék.

2. A kollégista tanulók étkezési díj-emelésének várható hatásairól

A) A Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről szóló törvény eltörölte a középiskolás kollégiumi diákok étkezési térítési díjának 30%-os kedvezményét. Tapasztalataink szerint ez a változás aránytalan terhet ró a szülők jelentős részére, így sérti az esélyegyenlőség, a szociális igazságosság és a jogbiztonság elvét.

B) Úgy véljük, hogy az intézkedés következtében a kistelepüléseken élő szülők tekintélyes része anyagi okok miatt nem lesz képes érvényesíteni a gyermekének adandó nevelés megválasztásának alkotmányos jogát. A már tanulói jogviszonyban álló kiskorú tanulók esetében felmerül a gyermek mindenek felett álló érdekének sérelme is.

C) Javasoljuk, hogy amíg a jogszabály meg nem változik, a református iskolák fenntartói illetve a Magyarországi Református Egyház különböző szintű testületei lehetőségeik szerint törekedjenek arra, hogy a költségek részbeni átvállalásával bátorítsák a szülőket a református intézményekbe való jelentkezésre.

3. A jogszabályi változások hatása a pedagógiai munkára

A) Az emberi és gyermeki jogok maradéktalan érvényesülése megköveteli, hogy a Kárpát-medencében zajló oktatási fejlesztések mindenütt biztosítsák az anyanyelvi oktatáshoz kapcsolódóan az anyanyelven történő vizsgázás lehetőségét is.

B) Fontosnak tartjuk, hogy Magyarországon, Ukrajnában, Szlovákiában és Romániában – ahol az Igazgatói Kollégium tagjai munkálkodnak – törvényben biztosítsák az egyházi oktatási intézmények alapításának, működtetésének jogát, és garantálják számukra az állami, illetve önkormányzati intézményekével megegyező források biztosítását, beleértve, hogy a közpénzekből az ellátott közfeladatok arányában diszkrimináció nélkül részesüljenek.

C) A Magyarországon bevezetni tervezett teljesítményarányos bérezéssel kapcsolatban úgy ítéljük meg, hogy a megfelelően kidolgozott, kipróbált és standardizált modellek és a szükséges humánerőforrás felmérésének hiányában ez az intézkedés a vélelmezhető szándékkal ellentétben nem az oktatási minőség javulásához, hanem a nevelőtestületeken belüli feszültségek erődöséhez és megkeseredéshez vezethet.

D) A Magyarországon lezajlott hatósági ellenőrzések szakmai tapasztalataként azt érzékeljük, hogy ellenmondások észlelhetőek az iskolák adatkezelési jogosultságai és a hatósági eljárások elvárásai között (pl. OEP-jelentés, szociális kategóriák nyilvántartása, stb.) Kezdeményezzük, hogy az ágazati irányítás az adatvédelmi jogszabályok figyelembe vételével pontosítson, oldja fel az esetleges ellentmondásokat, és kellő időben biztosítsa az intézmények tájékoztatását, illetve bátrabban éljen a központi kormányzati egyeztetések lehetőségeivel.

E) Több konkrét eset megvitatása alapján határozottan kérjük, hogy az általánosan elfogadott demokratikus normák szellemében az intézményeket érintő döntések mindenkoron az érintettek – lehetőség szerint előzetes – bevonásával történjenek.

Técső, 2007. július 8-án

E számunk szerzői:

Dr. Botos Barbara	stratégiai és környezetvédelmi referens, Tatabánya
Dr. Demény Piroska	magyartanár, Bethlen Gábor Kollégium, Nagyenyed
Dr. Gasparicsné Dr. Kovács Erzsébet	főiskolai tanár, Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác
Papp Zsolt	tanár, Szent Imre Katolikus Általános Iskola, Kecskemét

E számunk képei:

E számunk képeit az írások szerzői (Dr. Demény Piroska, Dr. Botos Barbara és Papp Zsolt) bocsátották rendelkezésünkre, valamint szerkesztőségünk munkatársa készítette Técsőn (ma Ukrajnában található) a Református Középiskolák találkozóján és a Csillagpont Református Ifjúsági Találkozón. A Miskolc-Diósgyőri Református Általános Iskolában készült képeket Nagy Attila igazgató úr készítette a 2006. december 1-ji RPI szakmai napon.

Következő számaink tartalmából:

Szenvedélyeink

Tanévnyitás - iskolazárás

Lapunk előfizetési díjai 2007-re:

Lapunk 2007-re előfizethető a mellékelt postai csekken vagy átutalással (OTP 11701004-20192129). A közlemény rovatba írják bele az előfizető nevét és az MRN 2007 rövidítést. Kérjük, ügyeljenek arra, hogy olvasónkat azonosítani tudjuk!
Az előfizetésről számlát küldünk 2007-re. Akik csak a számla beérkezte után utalnak át, kérjük, hogy a lapban található megrendelőlapot a számlakérő adataival faxon vagy postán küldjék vissza az RPI címére.
Lapunk alacsony árfekvését a szerzők önzetlensége és mértéktartása, illetve a Református Pedagógiai Intézet zsinati költségvetése teszi lehetővé.
Kérünk és buzdítunk mindenkit, hogy a lap megjelenését előfizetésével továbbra is támogassa!

Egy példány ára:	273 Ft (2 60 Ft + 5% ÁFA)
Éves előfizetési ár:	1638 Ft / év (1560 Ft + 5% ÁFA)
Kedvezményes éves előfizetési ár*:	1533 Ft / év (1460 Ft + 5% ÁFA)
ORTE-tagoknak:	ingyenes

* Református egyházközségeknek, református közoktatási intézményeknek, és ezek munkatársainak, lelkészeinek, református közoktatási szakértőknek, valamint a legalább két éve előfizetőknek.

MEGRENDELÉS

Megrendeljük a **Magyar Református Nevelés** pedagógiai szaklap **2007. évi számait** _____ példányban.

A megrendelő megnevezése: _____
A megrendelő címe: _____
_____
A számlakérő megnevezése (ha eltér): _____
_____
A számlakérő címe: _____
_____

_____
cégszerű aláírás

Magyar Református Nevelés

Megjelenik évente 6 szám.
ISSN: 1585-7565

Kiadja a Református Pedagógiai Intézet (RPI)

1146 Budapest, Abonyi u. 21.

Lapzárta: 2007. június 30.

Felelős kiadó: Márkus Gábor
Főszerkesztő: Márkus Gábor
Szerkesztő: Pompor Zoltán
Postacím: 1440 Budapest 70., Pf: 5.
Tel./Fax: 06-1-351-9842
E-mail: mrn2000@freemail.hu

Tervezés és tördelés:
smArt DesignStudio
Tel.: 06-87-571013
Internet: www.sm-art.hu

Megrendelni a 2007. év számait a kiadó címén lehet.

Korábbi példányok korlátozott számban kaphatóak 168 Ft / db áron.

A kiadó RPI működését támogatja az Oktatási Minisztérium és a Magyarországi Református Egyház Zsinata.
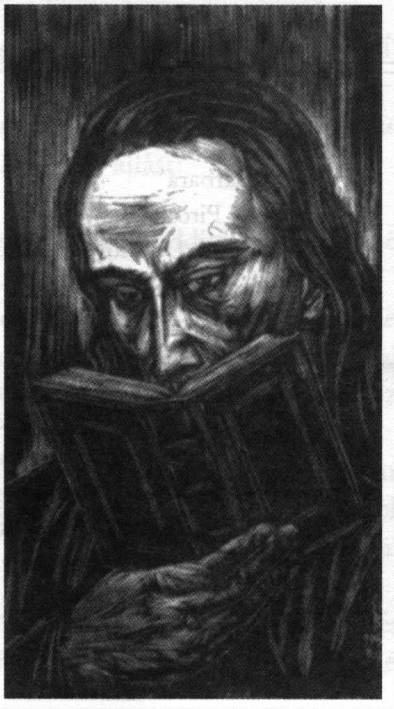
(A szerzők és a szerkesztőség álláspontja egyes kérdésekben eltérhet.) Észrevételeiket, cikkeiket szeretettel várjuk!